

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

Mellan två världar-

Åtta invandrarflickors syn på

Fritid och Integration

Författare: Mecide Özer, Carina Szabo

Uppsats FRI003, Soc 41-60 poäng

Vårterminen 2003

Handledare: Charlotta Zetterwall

Abstract

Författare: Mecide Özer, Carina Szabo

Titel: Mellan två världar – åtta invandrarflickors syn på fritid och integration.

Uppsats FRI003

Handledare: Charlotta Zetterwall

Sociologiska institutionen, vårterminen 2003

Denna studie handlar om åtta invandrarflickors syn på, och möjligheter till, fritid och integration. Eftersom vi lever i ett mångkulturellt samhälle och då vi är medvetna om att kulturella skillnader förekommer, vill vi studera deras möjligheter till fritid och integration. Fritiden är en arena för självförverkligande och utveckling samt en mötesplats för umgänge med andra människor.

Uppsatsens syfte är att undersöka och kartlägga några invandrarflickors röster om deras fritidsutövande och möjligheter till integration i samhället, ur ett sociologiskt perspektiv. För att uppnå resultat har vi använt oss av en kvalitativ metod med samtalsintervjuer, med åtta flickor och en socialchef, i en mellanstor stad i Skåne. På grund av begränsningarna i underlaget, när det gäller intervjupersoner, går det inte att dra generella slutsatser utifrån studiens resultat, utan bara visa dessa åtta flickors uppfattningar om ämnet. Enligt socialchefen görs det inga speciella insatser just för invandrarflickor, utan insatserna görs för ungdomar generellt.

Studiens resultat visar på att de intervjuade flickorna känner sig integrerade. De flesta av flickorna anser sig kunna bestämma i stor grad vad de ska göra på sin fritid, men påpekar vissa styrande faktorer, som pengar, diskriminering, kultur och familj. Vi fann ett starkt kollektiv tänkande i samtliga flickors yttrande, där de tar familjens välmående före sitt eget. Dessa flickor lever mellan två världar, en med familjen och en med kompisar och samhället. Termen diskriminering kom upp från många invandrarflickor under samtalsintervjun, där de tycker att diskriminering är ett hinder för deras integration och utveckling i samhället. Men trots detta försöker dessa flickor ta godbitarna från båda kulturerna och skapar en synkretisk kultur att leva med. Alla flickor i vår studie har framtidsplaner och drömmar som vilken ungdom som helst och en önska om att allt hat mellan människorna i samhället skall försvinna. De tycker att, trots vi kommer från olika länder och har olika kulturer, så är vi alla lika och har lika värde som människor.

Nyckelord: fritid, integration, kultur, identitet, diskriminering.

Förord

Vi vill tacka alla som ställt upp och stöttat oss i denna undersökning. Ett stort tack till socialchefen i kommunen som trots sitt tajta schema gav sig tid att prata med oss. Tack till personalen på skolan som hjälpt oss att komma i kontakt med flickorna i vår studie och naturligtvis ett stort tack till dessa flickor som helhjärtat ställt upp och besvarat våra frågor.

Vidare vill vi givetvis tacka vår handledare, Charlotta Zetterwall, som stöttat och väglett oss genom denna studie och även klasskamrater, föräldrar och vänner som stöttat med glada tillrop under arbetets gång.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	2
FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
1. INLEDNING.....	1
1.1. SYFTE, PROBLEMFÖRMULERING OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
2. BAKGRUNDSFAKTA OCH BEGREPPSFÖRKLARINGAR.....	3
2.1 FRITID	3
2.2 INTEGRATION.....	3
2.3 KULTUR	4
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	5
3.1 FRITIDENS BETYDELSE	5
3.2 DET KOMMUNIKATIVA HANDLANDETS BETYDELSE.....	6
3.3 IDENTITET OCH SJÄLVBILD.....	7
3.4 KULTUR OCH LIVSSTIL	8
3.5 TRADITIONELL FAMILJESTRUKTUR	9
3.6 INDIVIDUELLT OCH KOLLEKTIVT TÄNKANDE	9
3.7 INTEGRATION, DISKRIMINERING OCH RASISM	10
4. TIDIGARE FORSKNING	12
5. METOD.....	14
5.1 EMPIRISKT ARBETE	14
5.2 URVAL	15
5.3 DOKUMENTATIONSSTRATEGIER.....	16
5.4 ATT VARA INTERVJUARE.....	16
5.5 ANALYSARBETET	17
5.6 ATT LOVA FULLSTÄNDIG ANONYMITET.....	18

6. REDOVISNING AV INTERVJUER	19
6.1 INTERVJU MED SOCIALCHEF	19
6.1.1 <i>Invandrarflickornas situation i staden</i>	19
6.1.2 <i>Stadens åtgärder/resurser i framtiden</i>	20
6.1.3 <i>Sammanfattning</i>	21
6.2 PRESENTATION AV INVANDRARFLICKOR.....	22
6.2.1 <i>Sammanfattning</i>	24
7. ANALYS	25
7.1 IDENTITET OCH SJÄLVBILD.....	25
7.2 KULTUR	27
7.3 INTEGRATION.....	30
7.4 DISKRIMINERING.....	32
7.5 SYNEN PÅ FRITID.....	34
7.6 LIVSVILLKORENS PÅVERKAN	35
7.7 MÖJLIGHETER TILL FRITIDSUTÖVANDE.....	36
7.8 FRAMTID	39
8. SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION	40
LITTERATURFÖRTECKNING	44

BILAGOR

Bilaga 1: Intervjuguide socialchefen

Bilaga 2: Intervjuguide invandrarflickor

1. INLEDNING

Vi har valt att undersöka invandrarflickors situation i vårt mångkulturella samhälle. Vi har båda, ett stort intresse för invandrarungdomarna och deras situation här i Sverige. En av anledningarna till vårt intresse är bådas vår härkomst, att vi dessutom bor i ett invandrantätt område gör att vi möter dessa flickor dagligen. En av oss har även själv haft problem med sitt fritidsutövande på grund av sitt ursprung, då hon var tonåring och vill så gärna se om det fortfarande är så, eller om tiderna har förändrats. Genom tidigare kontakt med en socialchef i Skåne, som gjort en studie av invandrarflickor, växte vårt engagemang ytterligare att studera dessa flickors intresse och möjligheter för fritid och integration.

Vi har i Sverige haft en ganska stor invandring de senare åren. På 50- och 60- talet var det arbetskraftsinvandring som gällde, medan det på senare år varit människor i nöd, som sökt sig till vårt land. Dock kan man ganska ofta i media läsa om vilka integrations svårigheter dessa människor upplever. Det är inte bara vi ”svenskar” som påverkar deras situation, utan även deras ursprungskultur och sociala status inverkar på integrationen. Att komma till ett främmande land och helt ge upp de normer som man växt upp med är inte lätt och inte tvunget.

Moderniteten i samhället har medfört förändringar av fritiden. Numera kan man uppleva fritiden som en arena för identitetsarbete och inte enbart som rekreation. Fritiden utvecklar identiteter, kulturer och livsprojekt. Ungdomstiden har förlängts, eftersom utbildningen sträcker sig allt högre upp i åldrarna och på så sätt tar fritiden allt större plats. Idrott och kultur får ökad betydelse för individerna i samhället. För att skapa goda förutsättningar för ett bra fritidsutbud delar stat, stad men även medborgarna ansvaret (Berggren, i Berggren 2000). Genom fritiden ges möjlighet till investering av olika kapital som kan vara värdefulla för framtiden (Lindar, 1999). Därför är det viktigt att alla ges möjlighet till bra integration och meningsfyllt fritidsutövande.

I den undersökta staden finns det en stark segregation, vilket leder till ökade klyftor mellan olika befolkningsgrupper. Fritiden kan hjälpa till att minska dessa klyftor och med detta citat vill vi belysa idrottens viktiga uppgift i det mångkulturella samhället.

”Idrotten spelar en viktig roll för att öka förståelsen människor och grupper emellan och är också en mötesplats i vardagen för barn och vuxna. På så sätt kan främlingsfientligheten och rasism motverkas. Många utövare med utländsk bakgrund finns redan i vårt landslag och föreningar och fungerar som förebilder för unga människor” (Regeringens proposition 1999, s.18).

1.1. Syfte, problemformulering och frågeställningar

Syftet med vår studie är att belysa hur några invandrarflickor i en mellanstor stad i Skåne ser på sin fritid och integration och undersöka deras möjligheter till att utöva aktiviteter på sin fritid. Det är viktigt att vara öppen för att olika kulturer kan ha olika syn på fritiden, men vi bör även komma ihåg att fritiden är en viktig arena, där individen kan pröva och testa olika möjligheter och utveckla sin identitet (Lindar, a.a.). Vi vill i denna studie undersöka invandrarflickans fritid och vilka faktorer som eventuellt påverkar deras möjligheter till val av fritidsutövande och integration. Vi kommer även att undersöka vad samhället gör för invandrarflickor och om insatserna stämmer överens med individernas behov. För att klargöra det har vi intervjuat socialchefen i staden och åtta invandrarflickor.

Vi lever i dag i ett mångkulturellt samhälle där invandrarflickan har blivit en allt mer synligt inslag i vardagen. En del flickor är bundna av sin ursprungskultur, medan andra fått en naturlig integration i samhället. Problematiken är i agenda och man kan inte undgå att bli berörd av deras situation. Faktorer som kan påverka flickornas val av fritid och möjligheter till integration, tror vi kan vara föräldrar, syskon, ekonomin och samhället. Men frågan är om det är så eller det finns andra faktorer som påverkar.

Våra frågeställningar är:

- Hur ser invandrarflickorna på sina möjligheter till fritidsutövande och integration?
- Finns det några faktorer som påverkar invandrarflickornas val av fritidsutövande och integration?
- Behöver flickorna hjälp med sin fritid och integration och vad gör samhället, i så fall, för dem?

2. BAKGRUNDSFAKTA OCH BEGREPPSFÖRKLARINGAR

2.1 Fritid

Vi har valt att använda oss av följande definition av fritid; den del av dygnet och veckan som inte upptas av arbete, måltider och sömn (Nationalencyklopedin, sjunde bandet, 1992).

”Fritiden har under lång tid fungerat som en arena mellan familj och andra etablerade institutioner i samhället. Det har gjort fritiden till en form av privatsfär i förhållande till lönearbetet och till en form av offentlighet i förhållande till politiska institutioner. Avkoppling och rekreation, liksom fostran, förkovran, bildning har de blivit de typiska värdena på denna mellanarena och skapat normer som individen har kunnat använda i identitets- och socialiseringsprocessen och i sitt självförverkligande” (Kihlström & Roos, i Berggren, 2000 s.240).

Det var i samband med industrialismen som dagen delades upp i arbetstid och fritid. På fritiden skulle arbetarna söka vila och rekreation, för att orka med nästa arbetsdag. I dag är fritiden en plats för drömmar och självförverkligande, men valen man gör är till stor del relaterade till klass, kön och etnicitet (Berggren, i Berggren, a.a.). Individens behov idag är, att få realisera de inneboende resurser och bli en fri och social medborgare. Detta är egentligen ingen nyhet, eftersom behovet av detta har funnits ända från Rousseaus dagar (Kihlström & Roos i Berggren, a.a.). De normer och de värderingar vi präglas av i vår ”fritidsvärld”, medför att vi som individer i praktiken inte är ”fria”. Fritiden har en mängd ”dolda strukturer” och effekter (Lassbo, i Andersson & Gunnarsson, 1990).

2.2 Integration

Integration är ett ord med många betydelser och definitioner. Det latinska ordet ”integer” betyder hel, fullständig och väsentlig. Enligt sociologen Durkheim, avser integration samverkan och relationer men avser också mening och förankring i tillvaron. Begreppet integration kan beteckna tre olika förhållanden som kan tolkas i följande betydelser (Westin, 1999). Den första betydelsen är förhållandet mellan helhet och delar som inom sociologin tolkats till att avse frågan om samhällets sammanhållning. Den andra betydelsen är, att begreppet integration har kommit att förknippas med frågan om delaktigheten i samhällsgemenskapen för etniska och kulturella minoriteter, främst utrikes födda och deras barn. Den tredje betydelsen är, att integration kan

beteckna den process genom vilken etniska och kulturella minoriteter inlemmas i samhället (Westin, a.a.).

Invandrarpolitiska kommittén (SOU 1997:82 s.21) förklarar begreppet integration så här.

”Integration är en långsiktig, ömsesidig förändringsprocess som omfattar hela befolkningen. Integrationsarbetet bejakar mångfald, ömsesidig tolerans och respekt för varandras olikheter. Det strävar efter att skapa en harmonisk samhällsgemenskap som präglas av jämlika och berikade relationer mellan den invandrade delen av befolkningen och majoritetsbefolkningen samt mellan olika invandrargrupper”.

Assimilation är en term som har betydelse i sammanhanget. Ordet ”assimilation” härstammar från latinets *assimulatio* vilket på svenska betyder omvandling till större likhet med omgivning. I sociologiskt sammanhang används ordet för olika etniciteters anpassning (försvenskning) till det svenska samhället. Ju mer en grupp av människor behåller sitt ursprungliga särdrag desto mindre är de assimilerade i det svenska samhället (Österberg, 1991).

2.3 Kultur

Det är svårt att ge en allsidig definition av kulturbegreppet. Olika författare definierar kulturbegreppet på olika sätt. Dr Riyadh Al Baldawi, beskriver kulturen som ”*summan av genom livet inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas genom historien hos en folkgrupp eller nation*” (Al-Baldawi, 1996, s.40, i Ahmadi, 1998). I denna definition försöker han betona två viktiga aspekter av kulturbegreppet. Den ena är att kultur består av traditioner, normer och seder som inmatas i människan från födseln som ett arv från omgivningen. Den andra är att det inte finns oföränderliga kulturer, det vill säga att traditioner och normer påverkas av en dynamisk historisk utveckling, där vissa traditioner tas bort och andra stärks samt att det skapas nya traditioner ju mer människor öppnar sig mot andra kulturer. Vidare skriver han att kulturens innehåll kan påverkas av olika faktorer, så som det geografiska och klimatiska läget, social och ekonomisk utveckling eller religion (ibid.).

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Fritidens betydelse

Vägen till vuxenlivet har förändrats från det traditionella linjära vägen till en mycket krokig väg idag och det gör att många har svårare att hitta sin väg för att känna sig unik. Fritidsarbetet ska skapa en mening för individen i det moderniserade samhället (Berggren, i Berggren, a.a.).

Fritidens relation till kultur och identitet kan förklaras som det nav kring vilket den ”friställda” senmoderna människans villkor kretsar. Kulturens identitetsskapande dimensioner har förändrats och blivit viktig för alla. Det beror till stor del på att den traditionella livsvärldens meningsbärande strukturer och orienteringsmönster inte längre är lika självklara och i vissa fall vittrar bort. Sociologen Giddens beskriver ungas meningskapande på fritiden, som en etablerad praktik, där olika kulturella handlingar eller praktiker används för att strukturera vardagslivet och därmed ge möjligheter att omvärdera och hantera detta. Eftersom moderniseringen löser upp identitetsmönster blir fritiden mer central för individen som en identitetsskapande dimension. Mycket tyder alltså på att fritiden har fått en allt större betydelse för vårt identitetsarbete. Valet av fritid relateras till våra livsvillkor och till vilka vi är. Fritiden bidrar till att strukturera ungdomars vardag, både genom att förena olika sfärer i livet och att hålla dem isär. Fritiden har även trätt fram som en social scen där man utvecklar identiteter, kulturer och livsprojekt. Man kan med andra ord betrakta fritiden som en scen för identitetsarbete (ibid.).

Det vi gör bland annat på vår fritid är, att vi skickar ”kodade signaler” till varandra genom språk och andra symboliska uttryck. Vi uttrycker bland annat samhörighet eller främlingskap i signalerna. De symboliska uttryck som ryms i vår fritid kan ses som sociala representationer för något viktigt i våra liv, till exempel tillhörighet, bekräftelse och status (ibid.).

Fritiden är villkorad, det vill säga att den fortfarande kan vara en förändringskraft mot förhållanden i samhället som producerar ojämlikhet och kan till och med lägga grunden för en klassresa, alltså fritiden utgör en plats för drömmar och växande. En viktig faktor är närvaron av vuxna, där de genom sitt kommunikativa och koordinerande arbete med de unga, lägger sig i och motverkar de missförhållanden som utgör hinder för en bra och god fritid samt ett gott liv (ibid.).

Individen väljer den fritidssysselsättning som han/hon vill ägna sig åt utifrån sina subjektiva preferenser och tillskrivs också denna rätt oavsett vad andra tycker om valet. Friheten till att

uttrycka sin individualitet innebär samtidigt en rättighet att vara fri från vissa förpliktelser. Individen kan alltså i sitt utövande av fritid hamna mellan rollen som privatperson och den offentliga rollen som medborgare. Därför utgör fritiden inte enbart en ungdomsfas eller enbart vissa konkreta aktiviteter för ungdomar eller vuxna, utan fritid innebär möjligheter för individen att under hela sin livscykel åberopa sin egen subjektiva viljebildning som handlingsprincip (Roos, i Berggren, 2000).

3.2 Det kommunikativa handlandets betydelse

Vi har valt att behandla kommunikation eftersom språket spelar en ytterst viktig roll i socialisationsprocessen och att det är med hjälp av språket som vi för vidare tankemönster, normer och värderingar till nya generationer. Språket förstärker även den sociala identiteten (Wellros, 1998). Begreppet språkhandling bygger på teorin om att erfarenheterna uttrycks i ord, alltså att vi visar i handling vad man menar. Idag får språket en allt större uppgift. Med språkets hjälp kan vi granska det som förut verkade självklart i kulturen, samtidigt som vi prövar vår relation till andra, vår delaktighet i gemensamma normer och värden, liksom också känslan inför vårt eget skapande. Genom språket utforskar vi om samhället inbjuder till integration eller avvikelser. Vi prövar om vi som individer får stärka vår egen identitet. Språket blir en förutsättning för att vi ska kunna bli aktiva medlemmar i samhället, det vill säga kunna vara med och bestämma samt att ta ansvar. Vår vardag och språkhandlingen förutsätter varandra på så sätt, att vår vardag är den erfarenhetsbakgrund som gör det möjligt för oss att tolka språkhandlingarna (Månson, i Månson, 2000).

Det mänskliga sociala livet är, enligt Habermas, grundat i kommunikationen mellan två objekt. Denna kommunikation har en avgörande roll för den sociala integrationen och handlingskoordinationen mellan människor. I den språkliga interaktionen mellan människor strävar man efter att förstå varandra och att frigöra sig från förtryckande strukturer och samhällsförhållanden. Språkhandlingen, som Habermas talar om, är viktig för en fungerande kommunikation. Ömsesidigt samförstånd är språkets djupaste innebörd och språkhandlingen reproducerar livsvärlden (ibid.).

Alla våra handlingar sker i tre olika världar; person, samhälle, kultur och det är språkhandlingen som upprätthåller dessa. Det är i livsvärlden vi har våra sociala relationer, det vill säga arbete

familj och vänner. Hur vi handlar i olika sammanhang beror på var vi befinner oss och i vilken situation vi är. Det är de sociala villkoren som finns runt omkring oss som till exempel normer, som gör att vi kan tillämpa de konkreta handlingarna i en viss situation. Ibland stämmer inte samhällets regler överens med hur individen egentligen vill handla, då kan en spänning mellan etik och moral uppstå. Det sker en social integration och reproduktion till systemet där sakliga relationer finns, vilka har vuxit fram ur livsvärlden (Månson, i Månson, a.a.).

3.3 Identitet och självbild

I *Prismas nya uppslagsbok* (1994) är förklaringen till identitet; fullständig överrensstämmelse och Ramström (1991) förklarar identitetsbildning som en process som utvecklar förmågan att bevara den psykiska organisationen. Identitetsarbetet, som leder till att individen blir införlivad i sociala sammanhang, bekräftar identiteten i förhållande till andra. Som Olofsson & Sjöström (2000) diskuterar, så har sammansmältningen mellan den egna självupplevelsen och de betydelsefulla andras (samhället och familjen) uppfattningar om en, en avgörande del i identitetsarbetet.

Enligt sociologen Goffman, bestäms människan i hög grad av situationen, alltså av det sociala spelet hon eller han bedriver tillsammans med andra individer. Individens syn på sig själv kan påverkas både av ens möjligheter och av den sociala status man befinner sig i. Att känna sig annorlunda benämner Goffman som att man har ett stigma (Goffman, 1963). Sociologen Stojanovic (1992) tar upp i sin C-uppsats, att det i varje samhälle finns så kallade spelregler som individerna förväntas följa. När någon på något vis är annorlunda och inte vunnit socialt erkännande ser omgivningen denna person som en avvikare. Att stämplas på detta sätt menas att ha ett stigma och för invandrarflickornas del är det språket, utseendet och beteendemönstret, som spelar roll. För människor med stigma ligger skammen och osäkerheten alltid nära och det är lätt att de skapar sig en negativ bild av sig själv. De känner sig ifrågasatta för hur människor i deras närhet ska tycka och tänka om dem. Det kan vara både positivt och negativt tänkande (Goffman, a.a.).

Om självbilden blir bekräftad mår man bra och får en bra självkänsla. Andra människors förväntningar och även våra egna formar vår personliga roll (Olofsson & Sjöström, a.a.). Ofta har individen mer än en roll att tillgå, till exempel i hemmet och på fritiden. Enligt Goffman (a.a.) tar

vi på oss olika masker i olika situationer och fungerar som en rollgestalt där vi spelar på en scen inför en publik. Det är publikens reaktioner på våra handlingar som bestämmer hur vi upplever oss själva. Vi försöker gärna anpassa oss efter andras förväntningar, men för att inte få en roll som ständigt ändras efter andras behov och krav, ska denna vara en lagom blandning av gruppens förväntningar och egna förväntningar, diskuteras det i Olofsson & Sjöström (a.a.). För att må bra måste rollen passa med ens egna behov. Det är viktigt att individer blir bekräftade i sina olika roller för att inte få en sårad självkänsla (ibid.).

Genom att avstå från, eller dölja de handlingar som inte passar med normerna, kan en individ nå upp till ideálnormerna under sitt framträdande. För att vara en viss individ bör man förfoga över de nödvändiga attributen och upprätthålla normer för uppträdande och uppförande, som ens sociala grupp förbinder med dem. Om det allmänna intrycket av individen ska bli tillfredsställande bör individen uppfylla den sociala definitionen av rollen den innehar. Individer kan inneha flera olika roller i olika situationer. När individen utövar en aktivitet i andra personers närvaro framhålls vissa sidor av handlingskraften, medan andra delar, som kan skada intrycket undertrycks. Den framhållna fakta existerar i den främre regionen. I den bakre regionen, bakom kulisserna, konstrueras illusioner och intryck öppet och rekvisitan kan hållas dold så att publiken inte kan jämföra olika beteenden. Det är där den agerande kan koppla av och kliva ur sin rollgestalt (Goffman, 2000).

3.4 Kultur och livsstil

Den franske sociologen Bourdieus utgångspunkt är att våra liv präglas av skillnader. Dessa skillnader är präglade av de vanor vi är uppväxta med det vill säga det är livsstilen, den kulturella reproduktionen, som skapar dessa. Det är alltså ingen slump att dessa skillnader bildas och de kan bilda hierarkier (Carle, i Månson, 2000).

Habitus och fält strukturerar varandra, alltså individen ändrar sitt habitus beroende på var hon befinner sig. Men habitus är trögrörigt och har svårt att flytta sig mellan kulturer. Att förändra situationer kan ta generationer eftersom habitus reproduceras av underordningen i kulturerna (ibid.).

Beroende på fostran och vilka fält individen fått tillgång till under sin uppväxt har hon olika kapital med sig i bagaget när hon flyttar hemifrån.¹ Bourdieu pratar om ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital, dessa kapital tillägnar sig individen även genom fritiden. Vi kan förvalta, förändra eller förbättra dem till nya värden i en annan social position (Carle, i Månson, a.a.).

3.5 Traditionell familjestruktur

I många invandrarfamiljer, till exempel i Mellanösterns länder, förekommer det så att säga ett mer patriarkalt² familjeförhållande än i svenska familjer. I dessa familjer har pappan det huvudsakliga ansvaret och beslutsfattandet. Han har även det sociala och ekonomiska ansvaret. Kvinnan i familjen ska sköta hemmet, föda barn och hjälpa mannen med olika uppgifter. Hon är även den förmedlande länken mellan pappan och barnen. Pojken är den som ska föra arvet vidare, medan flickan har den sekundära rollen. Flickan måste anpassa sig inom systemet i familjen. Pojkarna har större rättigheter än flickorna att utföra saker, på till exempel fritiden, som de tycker om (Al Baldawi, i Ahmadi, a.a.).

I den patriarkala familjen har alla familjemedlemmar ansvar och skyldigheter mot varandra men även i förhållande till en större krets. Detta utgör en grundval för individens moraliska liv. De lär sig tidigt att sätta familjens heder före sitt eget, att se sig som familjemedlem före enskild individ (ibid.)

3.6 Individuellt och kollektivt tänkande

Moderniteten inför utpräglat självrefererande system, som ur individens perspektiv hela tiden måste bli föremål för förhandlingar. På stort avstånd från den enda dominerade vardagsvärld som upplevdes i traditionella samhällen leder moderniteten till en pluralisering av livsvärldar (Carle, i Månson, a.a.).

Enligt Durkheim genomgår det traditionella samhället en förändringsprocess, från en mekanisk solidaritet till en organisk solidaritet. Durkheim menar att när man avviker från en mekanisk

¹ Vårt uppväxtförhållande lägger grunden till ett habitus. Detta habitus förändras beroende på vilket fält individen befinner sig på. Ett fält kan beskrivas som ett socialt rum där ett spel pågår, det vill säga ett socialt system med objektiva relationen mellan individer som konkurrerar om samma belöning (Moi, 1994). Under våra liv tillägnar vi oss kapital. Det är tillgångar vi fått t ex tack vare vår sociala bakgrund som nätverk och social kontakt – socialt kapital. Utbildning, kulturella tillgångar och kunnighet ger ett kulturellt kapital och pengar och kapacitet skapar ett ekonomiskt kapital. Det symboliska kapitalet kan man säga är en summa av dessa tre (Månson, i Månson, a.a.)

² patriarkalisk = (hus) faderlig; ett patriarkaliskt styre i till exempel ett land, ett företag, en institution innebär en kombination av total makt och en viss ”faderlig” omvårdnad (Bonniers lilla uppslagsbok, 1987).

solidaritet så får man en hård bestraffning. Där tycker alla lika, gör lika, man tar för givet den skyldighet man har. Övergripande målsättning är sammanhållning. Medan en organisk solidaritet leder till individualisering och specialisering, men samtidigt är individerna beroende av att komplettera varandras kunnighet (Lyon, 1994).

Den mekaniska solidariteten byggde på tvång och traditionens tunga hand, medan organisk solidaritet utvecklades ur det växande ömsesidiga beroende som befordrades av arbetsdelning. En ökat arbetsdelning och specialisering leder till högre individualisering (ibid.).

Individen står i centrum, och hålls inte längre tillbaka av insnörande och kontrollerande moralregler och auktoriteter utan istället utvecklas ett ideal om ständigt överskridande. Då får vi ett samhällstillstånd där det råder oklarhet om värden, mål och normer. Där varje tillfredsställt behov blir basen för krav. Durkheim kallar detta tillstånd för *anomi* (allvarlig kris i samhället som saknar effektivt fungerande normer) (ibid.) Vi menar att Durkheims teori om organisk och mekanisk solidaritet, fortfarande har relevans. Speciellt om man ska studera övergången mellan traditionella och kollektiva kulturer.

Som invandrare i ett samhälle med det individuella i centrum där ens referensgrupper mister sin kapacitet och även sin legitimitet, kan individen uppleva en sorts referenslöshet. Eftersom man tror att det inte finns någon kontroll alls, finns det risk för att individer kan vara mer sårbara under vissa perioder och eventuellt hamna i brottslighet, då individens invanda moraliska normer och värderingar ogiltigförklaras (Ahmadi, a.a.).

3.7 Integration, diskriminering och rasism

När vi idag talar om integration och integrationsarbete, utgår vi från ett historiskt perspektiv. Bland de första integrationsprojekten fanns uppfostran och disciplinering till lönearbetet. Man kan också nämna att det moderna samhället får ett integrationsproblem, eftersom befolkningsgrupper hela tiden ska uppfostras till att kunna existera genom lönearbetet och försörja sig själv och sin familj.³ När en integrationsprocess kommer på tal är det för att det finns en skillnad mellan individ och samhälle, vilket leder till att problem kan uppstå (Madsen, 2001).

³ För att kunna förklara integrationen lite bättre kan man nämna att det är en process som finns i den sociala världen och som därefter blir både mål och medel för de socialpedagogiska bildningssträvandena. Det är även en process som leder till att skapa de relationer som möjliggör förvärvandet av livsresurser. Det är innehållet i relationerna mellan individ och samhälle som är avgörande för de mänskliga utvecklingsmöjligheterna (Madsen, a.a.).

Social pedagogiken innehåller ett integrationsarbete, vilket är att integrera människor i arbetet och att skapa karaktärsfasta individer (Madsen, a.a.).

För att kunna integrera människor i samhället är det viktigt att ha arbetsfärdigheterna, vilka ingår som ett led i de sociala förpliktelserna där vi förs in i samhället som fullvärdiga medlemmar. Det är frågan om ett samhällsbehov. Man ingår redan som barn i en större helhet där man själv kan inse nödvändigheten för ens egen och andras existens av det man gör. Det dagliga arbetet i samhället bildar grundvalen för bevarandet, utvecklingen och överförandet av kunskapen. Arbetet utgör uppfostringssituationen. I samhället är uppfostran genom arbete nyckeln till självinsikt och samhällsinsikt (Dale, 1981).

Ett inslag att belysa i integrationsarbetet är, att man måste spränga gränserna som finns mellan svensk och invandrare, så att människan framträder före etniciteten. Utifrån varje individs ursprung är det idag ofta förutbestämt gällande individens framtid (Kompendium: *Vi kan bättre* Landskrona kommun, 2001).

När termen ”invandrare” blir till en negativt laddad kategorisering av människor, så får uttrycket en stigmatiserad funktion i skolan, på arbetsmarknaden och i vardagen. Olika människor, invandrade som födda och uppväxta i Sverige, etiketteras för livet med en kategoritillhörighet som förpassar dem till annorlundahet, utanförskap och en andragradens medlemskap i ett samhälle (Ålund, 1997). Sociologen Ålund, liksom Al Baldawi, menar att invandrarnas kultur inte är medfödd, utan kulturella livsstilar skapas och förändras på basis av sociala livsvillkor och möjligheter.

Skilda livsmönster, livschanser och livsstilar förklaras med förhållanden relaterade till invandrarfamiljen och en främmande invandrarkultur i sig, där samhället har en generaliserad syn på invandrare, vilket gör att alla klumpas sig till en kollektivt problematisk grupp. Ålund menar att rasismen är den centrala förklaringen till varför problematiken uppstår. Genom den vardagliga diskrimineringen lär man sig av, till exempel, att om man får en stämpel som ”blatte” så lär man sig att vara en ”blatte” och skaffar sig den identitet som man har fått. Vidare skriver Ålund att rasism förankras mycket i kulturen idag och att det har skett en förskjutning från rasbiologisk rasism till kulturrasism som är mycket farlig och hotande.

Trots de omständigheter dessa ungdomar lever under så försöker de att överleva och skaffa sig möjligheter att utveckla en identitet. Invandrarungdomar har inte en fast mark att stå på, de

brottas med den kultur de har hemifrån, den svenska kulturen med alla dess normer och regler, men också den kultur som de skaffar sig, vilket Ålund kallar för ”synkretisk kultur” och med det menas en blandad kultur/en hybrid kultur (Ålund, a.a.).

De teoretiska begrepp som vi nämnt ovan, kommer vi att koppla med intervjuerna av socialchefen och de åtta invandrarflickorna. Detta för att kunna genomföra analysarbetet och för att söka svar på våra frågor.

4. TIDIGARE FORSKNING

För att finna studier om invandrarflickor och dess fritid och integration, har vi sökt på nätet, bland uppsatser och på olika biblioteket.

Det finns stora kulturella skillnader i dagens samhälle. Moderniseringen gör att många ungdomar känner sig osäkra inför framtiden. De har alla olika bakgrunder med sig i bagaget, men alla har mer eller mindre samma möjlighet att själva bestämma hur de vill styra sina liv. Ungdomar är inte länge, som den tyske pedagogen Ziehe menar, styrda av normer och värderingar som de har med sig hemifrån, utan är kulturellt friställda. Det är upp till var och en att reflektera över hur de vill ha sina liv genom att pröva och förändra sin identitet genom ungdomsåren. Mycket av detta sker på fritiden men även i skolan och på arbetsplatsen (Berggren, i Berggren a.a.).

I ungdomsstyrelsen utredningar från 1998 har 3 000 ungdomar mellan 13-25 år fått besvara frågor relaterade till fritidsvanor, vilka visade bland annat att ungdomar i åldern 13-18 år värderar sin fritid mycket högt och att den hamnar på andra plats efter vänner. Vidare framgår det att det stora gemensamma fritidsintresset för ungdomar är att lyssna på musik. Idrott är också en populär fritidssysselsättning för ungdomar. Att gå på disco, gå på fest och träffas på stan är de vanligaste nöjesaktiviteterna. Åtta av tio ungdomar ser på TV eller video minst en gång per dag. Lika många av ungdomarna läser böcker eller tidningar på sin fritid varje vecka och ungefär hälften läser böcker eller tidningar på sin fritid varje dag (Regeringens proposition, a.a.).

Enligt statens invandrarverks undersökning, *Invandrarungdom och fritid* (1982), skulle invandrarungdomar nyttja det offentliga kulturutbudet i mindre grad, på grund av språket. Allmänt beskrivs ofta invandrarungdomarna som en övergripande problemtyngd grupp. Dock bör man inte dra generella slutsatser, utan tänka på att skillnader finns mellan och inom olika invandrargrupper. Identitetskonflikterna som kommer av olika normer och värderingar i de två

kulturer som invandrarungdomarna lever i, kan ställa till svårigheter. Därför bör samhällsätgärden vara flexibla och anpassningsbara med tanke på individernas grundval. Den svenska synen på fritid, den tid då man kan göra vad man vill, ses för många invandrare som onaturlig. Alla i familjen har sina arbetsuppgifter att sköta i hemmet, där till exempel flickorna fostras till att sköta hushållet och fostra barn (Statens invandrarverk, a.a.).

Forskare i socialt arbete Anna-Greta Heyman skriver i sin bok *Invandrarbarn* (1988), att det är av vikt att sträva efter en fungerande integration, det vill säga en möjlighet att som invandrarungdom själv bestämma hur mycket av den svenska kulturen de vill ta till sig. Detta kräver information från samhället och trygghet i familjen. Kulturkrockar på fritidsplanet för flickor kan röra sig om att de inte får bada med pojkar eller kanske har sysslor i hemmet att sköta. Ungdomsgårdar kan upplevas som farliga platser, av föräldrarna, som inte är vana vid sådant från sitt hemland. De vill helt enkelt inte att flickorna ska komma i dåligt sällskap och anser att det kan vara farligt för flickorna att vistas ute på kvällarna. ”*Flickorna måste bevaras från allt som kan beröva dem deras äktenskapsvärde*” (Heyman, a.a., s.101). Hon menar att allt handlar om reella kulturkollisioner.

I Ålunds (a.a.) forskning om invandrarungdomar har det visat sig att rasism och diskriminering är mer vanligt förekommande än vad man tror. Hennes undersökning omfattar invandrarungdomar generellt, men just om flickor och deras fritid står det inte mycket om.

5. METOD

”En metod är ett tillvägagångssätt, ett hjälpmedel man använder för att lösa problem och komma fram till ny kunskap” (Hellevik, 1984 s.1).

Det är just det vi vill, att få mer kunskap om dessa individers situation som vi har intervjuat.

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning med samtalsintervjuer, vilket innebär att man gör ganska grundliga intervjuer med ett begränsat antal individer i olika situationer, för att därmed få en djupare och allsidigare bild än vad som är möjligt i massundersökningar (Roos, 1999). Vi har intervjuat nio personer, en socialchef och åtta invandrarflickor i åldern 16-20 år.

Antalet intervjuer man behöver genomföra, är svårt att bestämma i förväg i den kvalitativa undersökningen, då allt beror på vilket material man får fram under intervjuernas gång. Det gäller dock att begränsa sig i sitt sökande efter material så att det inte går rutin i intervjuerna. En konsekvens kan då till exempel bli dövhet för det påtagliga och subtila (Liedholm, i Sjöberg, 1999)

Som redskap har vi haft en intervjuguide. Genom intervjuguiden kan vi få fram respondentens (intervjupersonens) åsikter, erfarenheter, attityder och förhållningssätt till de teman som vi är intresserade av. I metoden att använda sig av samtalsintervjuer är det inte mängden man vill åt, utan det är innehållet, hur flickorna ser på fritid och integration, som är intressant, men även att undersökningen ska vara spännande, fruktbar och enkel (Holme & Solvang, 1997).

5.1 Empiriskt arbete

Intervjuerna har vardera tagit ungefär en timme att genomföra och de uppgår sammanlagt i skrivet skick till cirka 45 A4-sidor med enkelt radavstånd. Socialchefen intervjuade vi på hennes kontor i stadshuset. Fyra av tjejerna intervjuade vi på den gymnasieskolan de gick på, två av tjejerna intervjuade vi i en gemensamhetslokal på flickornas bostadsområde och två tjejer intervjuades hemma i deras rum. Vi valde att genomföra intervjuerna på dessa platser eftersom vi är medvetna om att platsen för intervjun kan påverka intervjurest resultaten. Många forskare menar

att intervjuer ska göras på platser där den intervjuade känner sig trygg och säker (Liedholm, i Sjöberg, a.a.).

Strax innan vi påbörjade våra intervjuarbeten, berättade vi kort om oss själva, om vår undersökning och påpekade att deltagandet var frivilligt. Ingen av de tillfrågade avstod från att bli intervjuad. De intervjuade ungdomarna tyckte att det var spännande och kul att vi intresserade oss för dem och deras fritid. Efter våra samtalsintervjuer med åtta invandrantjejer och socialchefen, kände vi att vi hade fått ett allsidigt dataunderlag. Vi kunde naturligtvis genomfört ytterligare intervjuer för att söka fler aspekter, men vi var tvungna att anpassa intervjuerna till den tid vi hade till förfogande och de resursaspekter som fanns.

5.2 Urval

Då en av oss tidigare haft kontakt med socialchefen i den aktuella staden, fann vi det naturligt att söka upp henne för en intervju, angående invandrarflickans situation i samhället och för att ta reda på vad som görs för flickor som känner behov av hjälp med sin integration. Det var socialchefen som sedan gav oss namn på skolor och personer som kunde hjälpa oss att komma i kontakt med flickor med invandrarbakgrund, för intervjuer. Vi sökte per telefon rektorerna på två skolor, en grundskola och en gymnasieskola. Från gymnasieskolan fick vi snabbt respons, där rektorn hade ordnat med fyra invandrantjejer och lokal att genomföra intervjuerna i. Servicen vi fick var utomordentlig och vi kände oss verkligen välkomna till skolan. Hur urvalet genomfördes av rektorn vet vi inte och tyvärr var alla fyra flickorna från forna Jugoslavien. Grundskolans rektor däremot, var svår att nå och efter flera försök fick vi ge upp och istället sökte vi kontakt med flickor som fanns i vår omgivning. Dock har rektorn från grundskolan, nu så här i efterhand, hört av sig och beklagat att hon inte haft möjlighet att kontakta oss tidigare och vill mycket gärna ställa upp och hjälpa till om behov finns i framtiden.

Från början hade vi planerat att intervjua sex invandrarflickor, men upptäckte snart att det inte räckte till. Sex samtalsintervjuer borde ha gett oss tillräckligt med material, men eftersom de första fyra intervjuerna var med flickor från forna Jugoslavien, ville vi söka en bredare syn på fritid och integration med flickor med annat ursprung.

5.3 Dokumentationsstrategier

Vi valde att spela in intervjuerna på band. Vi berättade att banden skulle raderas när utvärderingen blev färdig. Ingen av de intervjuade misstycckte. Bandspelaren var liten och placerades lite avsides på bordet för att vi skulle minimera dess närhet. Genom att använda bandspelare kunde vi ordagrant skriva ut citaten. Man tror att man kommer ihåg allt, men man kommer bara *nästan* ihåg allt, vilket vid citat kan medföra stora missförstånd och konsekvenser, samtidigt som vi upptäckte att ibland trodde vi att vi hade hört en sak som vi sedan under avlyssningen upptäckte att vi hade hört fel.

Att anteckna hela intervjun tror vi hade varit störande för de intervjuade. Genom att spela in intervjuerna kunde vi följa med minspel, gester och graden av emfas i svaren, vilket inte hade varit lätt om vi antecknat hela intervjun. Nackdelen med att använda bandspelare upplevde vi var, att det tog väldigt lång tid att lyssna av intervjuerna och krävde stor koncentration. Men å andra sidan får vi inte glömma bort att det har underlättat vårt analysarbete oerhört.

5.4 Att vara intervjuare

Det var lätt för oss att bli accepterad av våra intervjupersoner. Vi tror att det främst berodde på att vi från början berättade vårt syfte med denna undersökning, vilka vi var och hur materialet vi samlade in skulle användas. En av flickorna, Lisa, som intervjuades var släkt med intervjuaren och det skapade viss spänning. Detta gjorde att den intervjuade inte öppnade sig på samma sätt som de övriga. Detta tror vi kunde bero på att balansen mellan närhet och distans inte fanns (Davies i Sjöberg, 1999). Ett annat problem vi stötte på, var att några av flickorna var korta i sina svar i början av intervjuerna, men i slutet utvecklade de svar på frågor som de redan hade besvarat, medan en del inte utvecklade sig alls. Vi tror att det berodde på att tilliten förstärktes ytterligare under intervjuens gång. Vi förstod att flickorna verkligen ville göra oss nöjda och ge oss de svar vi ville, genom att de hela tiden frågade oss om det räckte med svaret, eller om de skulle berätta mer. Detta upplevde vi något påfrestande eftersom vi inte ville påverka svaret de skulle ge oss. Den kvalitativa intervjun utgörs av en interaktion mellan intervjuperson och intervjuare där båda reagerar och influerar varandra. Det är lätt som intervjuare att styra intervjun till det man vill höra (Starrin & Renck, 1999). Just här kände vi att det inte var lätt att hålla en neutral profil.

En annan aspekt var att vid någon intervju fick vi tyvärr avbryta samtalet då det drog ut på tiden och ytterligare en intervju var bokad. Det kändes inte bra för oss som intervjuare, att behöva avsluta en intervju på så sätt, när respondenten väl har fått tillit och förtroende för fortsatt diskussion. Vi var tyvärr tvungna att avgränsa oss eftersom vi hade skolans lokaler till vårt förfogande.

Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till i den kvalitativa undersökningen är begreppen närhet och distans. För stor närhet, som vid intervjun med Lisa, kan göra att intervjupersonen hämmas i sin information till intervjuaren. Vi tror att hon, Lisa, tog för givet att informationen redan var känd av intervjuaren eftersom de är släkt och har samma kultur. Att skapa balans mellan närhet och distans gör att intervjupersonerna kan känna förtroende och vågar öppna sig för forskaren (Davies, i Sjöberg, a.a.).

Samtalsintervjuerna var mycket intressanta och respondenterna svarade villigt på frågorna när nervositeten från deras sida hade lagt sig. Vi har hela tiden betraktat våra intervjupersoner som människor, inte som objekt och vårt förhållningssätt har hela tiden varit öppet och sökande. Hur stor forskningseffekten blir beror inte enbart på egenskaper hos forskaren, utan också på samspelet mellan forskarens och aktörens egenskaper (Stojanovic, 1998).

Våra intervjuer var solidariska i den mening, att vi försökte se den intervjuades perspektiv på situationen. Vi tror att om man ska lyckas som bäst genom att agera intervjuare, är det viktigt att man från början accepterar dem som man ska intervjua som de är, istället för att döma dem. De intervjuade är trots allt experter på sig själva, sina åsikter och sitt handlande. Något som vi själva anser är självklart, man behöver inte gå längre än till sig själv för att få svar på det resonemanget. Skulle man själv bli intervjuad av en människa som man uppfattar verkar kränkande gentemot en själv, är man inte särskilt motiverad till att berätta om sig själv. När vi var intresserade av att ta upp känsliga ämnen med våra respondenter hanterade vi det genom att ibland skämta till om det för ”att ta udden av det känsliga”.

5.5 Analysarbetet

Det finns inga generella modeller för materialbearbetning inom den kvalitativa forskningen. Det viktigaste är att man ska fånga det ”subjektivistiska och unika” inom denna forskning. Därför är det ännu viktigare för forskaren att tala om hur man har gått till väga (Stojanovic, a.a.). Vi ska här

så konkret som möjligt försöka att beskriva hur vi utförde analysarbetet. För att få ordning på våra insamlade data och för att vi skulle se en struktur som var lättare att tolka, har vi läst de utskrivna intervjuerna åtskilliga gånger. Trots den reducerade tiden vi haft till förfogande, tog analysarbetet tre veckor och fördelen med att inte ”skynda på” arbetet har varit att vi tankemässigt har kunnat arbeta oss in i materialet. Genom vårt arbetssätt har vi lärt känna vårt material ”utantill”. Samtidigt som vi arbetade med materialet från våra intervjuer, har vår informationssökning och val av litteratur skett.

När vi hade läst intervjuerna några gånger, var det dags för oss att leta efter observerbara fakta som kunde belysa de teman som vi var intresserade av och hade med i intervjuguiden. När vi hade läst intervjuerna ytterligare gånger, sorterade vi fram individuella egenskaper; olikheter och likheter som var av intresse för vår undersökning. När vi läste samtalsintervjuerna en sista gång, var det i syfte att se om vi kunde hitta några nyckelord. Genom vårt arbetssätt att analysera intervjumaterialet i olika steg, kunde vi på ett systematiskt sätt välja och därigenom också välja bort information inför den fortsatta analysen.

Detta arbetsförfarande kallas av forskare för datareduktion⁴ (Lantz, 1993). Vad som är viktigt när man reducerar materialet det vill säga ”bryter ner och artificiellt tvingar isär sådant som hör ihop för att få ökad förståelse av detaljer” är att man efteråt kritiskt granskar sitt förfaringssätt. Det är ytterst viktigt att essensen blir kvar, det vill säga att utvalda ord och citat ger samma bild av hur intervjupersonen beskriver ett fenomen i den ursprungliga intervjuutskriften. Materialet ska struktureras utan att meningen ska gå förlorad. Man skall spegla sin källa (Stojanovic, a.a.). I sista fasen av vårt analysarbete försökte vi förstå vårt material så, att vi kunde reflektera och abstrahera kring de teman vi var intresserade av.

5.6 Att lova fullständig anonymitet

Innan varje intervjutillfälle, lovade vi fullständig anonymitet och förklarade att vi skulle använda oss av de citat som vi tyckte var viktiga för undersökning. Den informationen som vi har fått

⁴”Detta led är en del av analysen och en kreativ process som hela tiden väcker nya tankar om undersökningsområdet och bidrar till ökad förståelse. Processen påbörjades redan då forskningsfrågan formulerades och relaterades till någon form av teoretisk modell för hur undersökningsområdet ska förstås, för att ytterligare reduceras under datasamling och vid dokumentation” (Lantz, a.a., s.80).

genom dessa intervjuer har vi använt oss av i hela vårt arbete, men vi har lagt fram det på sådant sätt att det inte går att koppla det till personen i fråga. Etiska frågor bör stå i fokus i all forskning. Varje forskare som arbetar med intervjuer hamnar förr eller senare i dilemman då man inte riktigt vet hur mycket man kan skriva om varje intervjuperson så att det inte blir alldeles för personligt eller för avslöjande. Man får absolut inte bryta den fullständiga anonymitet som man har lovat intervjupersonerna (Vetenskapsrådet, maj- 2003). Vi har skyddat våra intervjupersoners anonymitet genom att använda fingerade namn och ej heller namngett staden. Dessutom har vår handledare varit med under hela resans gång och läst vårt material vid ett flertal tillfällen och gjort kommentarer.

6. Redovisning av intervjuer

6.1 Intervju med socialchef

Socialchefens är socionom i grunden och hon är anställd som förvaltningschef på arbets- och socialförvaltningen. Arbetsuppgifterna omfattar individ- och familjeomsorg, brottsförebyggande, folkhälsoarbete, integration, flyktingmottagande och konsumentfrågor.

6.1.1 Invandrarflickornas situation i staden

Enligt socialchefen är invandrarflickans situation mycket olika från familj till familj och beroende på ursprungsland och socioekonomisk situation. Det är alltså inte enbart religionen som påverkar graden av det patriarkala familjeförhållandet. När flickorna kommer från skolan finns det ofta uppgifter i hemmet att hjälpa till med, så som städning och syskonpassning, vilket gör att de inte har den tid som kanske behövs för läsläsning och fritidsaktiviteter. Denna patriarkala familjesyn, kan ta flera generationer att förändra. Det finns tre fritidsgårdar i staden, varav två är placerade i centrum och en av dem i en by i utkanten av staden. Alla tre är startade nu under senare år, på grund av att behovet varit stort och för att minska förstörelsen i centrum. Socialchefen påpekade att killarna gärna tar för sig, medan flickorna sällan syns där. Försök har gjorts med speciella tjejkvällar för att locka flickorna till verksamheterna. Hon menar att:

”Det är ju jätteviktigt det här att tjejerna också får vara delaktiga på fritiden, för det är ju ofta där man lägger grunden för föreningsaktiviteter och förenings vana”.

Centrum är den invandratätaste delen av staden och hela 80 % av invånarna där är just invandrare. Segregationen i centrum försvårar integrationsarbetet för ungdomarna. Om integrationen yttrar socialchefen sig så här;

” Den åldern är ju integrationen som möjligast därför att /.../ man tycker inte det är så märkvärdigt utan man har ju rätt så gott gehör för vem som är en bra kompis. Så bryr man ju sig inte om land och utseende på samma sätt”.

6.1.2 Stadens åtgärder/resurser i framtiden

Barnen i centrum är en verksamhet där alla olika förvaltningar och nämnder har gått samman och skrivit ihop sig, för att i sitt arbete utgå från barnens perspektiv. Detta utifrån barnkonventionen som Sverige har undertecknat. Ungdomsdemokrati är ett annat begrepp som socialchefen nämner och staden har fått 400 000 kronor för att arbeta med detta. Utredningar har gjorts kring hur ungdomar ser på frågorna delaktighet. Kanske är invandrarungdomarna inte så vana vid föreningsverksamhet och upplever det främmande, men frånvaron av delaktighet kan också bero på att förutsättningarna inte riktigt stämmer i verksamheten. Ekonomin kan naturligtvis också ha betydelse för flickornas delaktighet, fortsätter hon. Många av invandrarna i de centrala delarna lever på socialbidrag, vilket säker har stor betydelse för barnens fritid. Socialchefen tror att man ibland måste gå via föräldrarna för att nå barnen. Hon tror även att förändringarna bör ske på individnivå och hon yttrar sig så här;

”Alltså om vi bara går och tittar på varandra, så blir vi främmande för varandra och så undrar jag vad det är för märkliga grejer som ni har för er och så undrar ni vad det är för märkliga grejer jag har för mig. Sätter vi oss ner vid bordet så... och att vi tänker väldigt lika, vi har rädslor för samma sak. Sen att vi har lite olika erfarenheter det gör ju bara att det är lite mer spännande. Och de mötena tror jag är förändrings mötena /.../”.

Som tidigare nämnts, är hela 80 % av befolkningen invandrare i stadens centrum.⁵ Som det ser ut

⁵ Arbetskraftsinvandringen som skedde på 50- och 60 talet skiljer sig från flyktinginvandringen som finns idag, berättade socialchefen. Under arbetskraftinvandringen möttes människor med olika kulturer på jobbet, i affären och även om man inte blev vänner så man umgicks så stötte man på varandra mer och segregationen var mindre.

i dagens samhälle så bor man segregerat, många har inga arbetsplatser att gå till och en del skolor är också segregerade. Socialchefen menar att människor är mycket skeptiska till sådant de inte känner igen, det är något de har med sig från födseln. Socialchefens vision för framtiden är att alla inom organisationen ska arbeta med inställningen att alla människor kan och vill ta ansvar. En annan utgångspunkt är att ingen egentligen vill leva på socialbidrag. Visst finns det undantag, fortsätter socialchefen, men det rör sig om en liten promille av människor. Generellt anser hon:

”Alltid när vi bygger upp nya projekt, så ska dom byggas på att människor ska kunna... och då bygger det på respekten för att människor har förmågan och viljan att ta ansvar. Sen måste man ta hänsyn till att jag kan ju inte gå ut och tvinga invandrarflickor att lämna sitt system och kasta sig in i någon slags jämställdhets program som dom inte förstår sig på. Men jag tror att, i grunden tror jag att en invandrar flicka som lever i ett patriarkalt system, hon har förmåga att ta ansvar för hur hennes framtid ska se ut och därför måste jag hjälpa till och jobba för att hon ska få den friheten, men förändringen kan ta väldigt lång tid också /.../ Så man kan säga att den visionen i grunden styr väldigt mycket av det jag gör”.

6.1.3 Sammanfattning

Enligt socialchefen så är invandrarflickans situation mycket olika från familj till familj och beroende på ursprungsland och socioekonomisk situation. Att det finns invandrarflickor som inte deltar i skolundervisningen, så som alla andra ungdomar, ser hon som ett hinder i integrationsarbetet. En annan aspekt hon tar upp, är att de ska hjälpa till i hemmet och passa syskon. Detta gör att flickorna inte har någon egentlig fritid. I staden finns det tre fritidsgårdar och försök har gjorts med att ordna speciella tjejkvällar, men det har inte lockat invandrarflickorna dit. Flickor är underrepresenterade i stort på fritidsgårdarna.

Segregation i stadens centrum ser hon som ytterligare ett hinder i integrationen för invandrarungdomar. Ett tredje hinder är det ekonomiska. Just för invandrantjejer har man i staden inte satt in några speciella resurser eller insatser. Det som har gjorts och görs är generellt för alla ungdomar. Socialchefen tycker att integration är ett samhällsproblem, men tror att det är något som bör göras på individnivå. Ett sätt skulle kunna vara att få ut föräldrarna, framförallt papporna, till olika föreningar för att bekanta dem med det som är främmande och därigenom tror hon att man skulle uppnå resultat.

Slutligen anser socialchefen att integration och den patriarkala familjesynen inte är något som går att förändra över en natt, utan att det kan ta en eller flera generationer.

6.2 Presentation av invandrarflickor

I denna presentation har vi gett flickorna fingerade namn för att hålla den anonymitet som vi lovade vid början av varje intervju. Flickorna som vi har intervjuat har varit mellan 16 och 19 år gamla och läser på olika gymnasieprogram i en mellanstor stad i Skåne. Vi kommer att kortfattat presentera dem var och en, detta för att underlätta för läsaren att sedan kunna följa med under analysen.

Anna kommer från Kosovo, är 17 år gammal och muslim. Hon bor med tre syskon och föräldrar och flyttade till Sverige när hon var sex år. Anna känner inte att hon har upplevt några kulturkrockar och hon tror att hon är integrerad i samhället. Kulturen för Anna är att gå på museum, titta på konst och hon ser kulturkrockarna som ett samband mellan religionen och kulturen. I framtiden vill hon utbilda sig till advokat, bilda familj, men har en åldersgräns för giftermålet vid 26 år och max två barn. (intervju, 2003-04-09)

Maria kommer från Kosovo, är 18 år och muslim. Hon har bott i Sverige i elva år och bor med fyra syskon och föräldrar. Kulturen betyder ganska mycket för Maria och hon försöker behålla sin muslimska kultur, traditioner och seder, trots att hon inte bor i Kosovo. Hon känner sig integrerad och det är kulturen som gjort henne till den hon är idag, som hon säger. Maria vill gärna bli flygvärdinna men först skulle hon vilja åka som aupair till Amerika. I framtiden tänker hon bilda sig familj vid 25 till 26 års ålder och inte ha mer än två barn (intervju, 2003-04-09).

Karin är 16 år, kommer från Kosovo och har bott i Sverige i elva år. Hon bor med sin familj och de är muslimer. Kulturen är viktig och ska bevaras livet ut, tycker hon. Karin säger att man ska vara den man varit, men ändå acceptera sitt nya samhälle. Hon har inte upplevt några problem med sin integration. Karin vill gärna bli tandtekniker och har en dröm om att kanske sedan resa ”hem” igen till Kosovo. Hon är oviss om familjebildningen i framtiden (intervju, 2003-04-09).

Anita är 18 år och bor med sin tvillingbror och föräldrar sedan tio år tillbaka, här i Sverige. Hon är muslim och kommer från Bosnien. Kulturen betyder inte så mycket för Anita och vill inte ens behålla något av den. Integrationen har hon uppnått genom att umgås med ”*allt och alla*”. Framtiden ser Anita som ganska ljus och hon upplever inte några hinder. Hon har bara inte

bestämt sig ännu vad hon vill göra. Det hon vet med säkerhet är, att hon inte ska skaffa sig familj på en gång, utan ska flytta till Stockholm eller Göteborg för att utbilda sig (intervju, 2003-04-09).

Laila är 18 år och kommer från Afghanistan. Hon bor med tre syskon och föräldrar och de är muslimer. Laila har bott i Sverige i sex år. Kulturen betyder väldigt mycket för Laila och det är något man måste acceptera, som hon säger. Integrationen har gått bra, hon går i skolan och pluggar som de svenska ungdomarna, men det finns ju vissa saker hon inte får göra för sina föräldrar. I framtiden vill hon bli läkare och bilda sig familj. Men hon poängterar att hon inte vill hålla sina egna barn lika hårt i framtiden, som hon själv blivit hållen (intervju, 2003-04-13).

Lisa är 19 år och är född i Sverige. Hon bor med sina två bröder och föräldrar som kommer från Turkiet och är syrianer. Hon är kristen (syrianortodox). Lisa känner sig integrerad och anser att kulturen betyder mycket för henne. I framtiden vill Lisa skaffa sig familj och bo ganska nära föräldrarna. Hon vill utbilda sig men vet inte riktigt till vad, men tror att det blir till hudterapeut (intervju, 2003-04-13).

Camilla är 19 år gammal och kommer från Afghanistan. Hon bor med sina sex syskon och föräldrar sedan sex år tillbaka här i Sverige. De är muslimer. Sin kultur, tycker hon är viktig, men samtidigt vill hon anpassa sig till båda kulturerna. Kulturkrockar har hon upplevt ibland, men det är ju som hon säger, att hon lever i två helt olika kulturer. Integrationen är mycket viktigt för henne. Camilla planerar att läsa till läkare, som hennes två systrar gör. Hon ser Sverige som ett land med stora möjligheter där man kan bli vad man vill. Familjebildning yttrar hon sig inte om (intervju, 2003-04-14).

Eva är 19 år och kommer från Palestina. Hon bor med sina fyra syskon, föräldrar och farmor. Eva är muslim och har bott i Sverige i tolv år. Kulturen betyder allt för henne och berättat att muslimer går mycket efter kulturen. Hon upplever en synlig diskriminering i samhället där hon tror invandrare alltid kommer att ligga steget efter med sin utveckling när det gäller jämställdhet. Eva utbildar sig till undersköterska och vill bli flygvärdinna i framtiden. Anledningen till att hon vill skaffa sig två utbildningar är att då hon tänker på framtiden är hon medveten om att hennes make inte kommer att acceptera flygvärdinneyrket. Då kan Eva gå över till rollen som undersköterska. Hon tänker gifta sig och skaffa barn, men inte förr än hon har utbildat sig, arbetat som flygvärdinna några år och sett världen (intervju, 2003-04-14).

6.2.1 Sammanfattning

Fyra av våra intervjupersoner kommer från forna Jugoslavien, Karin, Anita, Maria och Anna. Två flickor kommer från Afghanistan, Laila och Camilla och Eva kommer från Palestina. Lisa som kommer från Turkiet, är den enda som är andra generationens invandrare. Alla är muslimer utom Lisa, som är kristen (syrianortodox).

Kulturen, som för flickorna innebär traditioner, normer och värderingar, är viktig för alla utom för Anita som inte är speciellt intresserad av att bevara något av sin forna kultur. Övriga är stolta över sitt ursprung och vill försöka kombinera den med den svenska kulturen trots att någon ser den svenska kulturen som lite för slapp. Flickorna anser allmänt att de har integrerats i samhället trots att diskussion om diskriminering har tagits upp.

Flickorna i vårt material, har fritidssysselsättningar av olika slag, men flertalet är begränsade till att utföra sina aktiviteter på dagtid. Detta upplever en del frustrerande, medan de andra säger sig vara vana vid det, det är ju ”deras kultur”. Dessa flickor lever mellan två världar. Något unikt med våra intervju flickor är, att de är mer måna om att umgås med familj och kompisar, än att välja individuella aktiviteter. Så gott som alla flickorna ser sin framtid som ljus med utbildning före familjebildning. Detta på grund av att de bor i Sverige, där de upplever att det finns bättre möjligheter än i hemlandet, tror de.

7. ANALYS

I detta avsnitt ska vi koppla våra intervjuer till de olika teorier vi tagit upp i teoriavsnittet. Vi har valt att analysera vårt arbete genom att dela upp det i olika teman utifrån vår intervjuguide och de teman som uppkom under intervjuerna.

7.1 Identitet och självbild

Flickorna i vårt material berättade att de känner sig som vilken annan ungdom som helst. Visst finns det skillnader, menar de, men det är ju sådan deras kultur är och de är vana vid det. Anna berättar;

”Ja det är ju ganska annorlunda med ungdomar här i Sverige. Som muslimsk tjej så går man inte ut varje dag och festar och går inte ut med killar, det är emot vår religion och vår kultur, som vi lärt oss”.

Att ha en positiv självbild är viktigt, säger Olofsson & Sjöström (a.a.) och rollerna man har i sitt liv, bör stämma överens med ens egna behov. Att bli bekräftad i sina roller för att inte få en sårad självkänsla, är av stor vikt. Maria upplever att hon inte får utvecklas som hon vill för föräldrarna, då hon gärna vill åka som aupair till Amerika. Många av flickorna får göra vad de vill så länge det rör sig om dagtid och det är saker som är av ”nytta”. Med nytta berättade Laila, att allt som har med idrott och bildning att göra, är nyttigt. Att inte få gå ut på kvällarna upplever flertalet som helt naturligt, *”för de är så vana vid det”*. Enligt våra intervjupersoner, förekommer det att många invandrarflickor gifter sig och skaffar barn direkt efter skolan. Ingen av flickorna har nämnt att deras föräldrar har dessa krav utan samtliga talade om giftermål vid 26-28 års ålder. Levnadssituationen har förändrats generellt (Berggren, i Berggren, a.a.) och vi ser ett mönster, att även dessa invandrarflickor följer den trenden och att de inte stagnerats i utvecklingen.

Flickorna från forna Jugoslavien är lite mer frigjorda från sina föräldrar. Till exempel berättade de, att de festar även med svenska ungdomar. De får i större grad, än flickorna från Turkiet, Palestina och Afghanistan, välja vad de vill göra och är inte så styrda av de normer och värderingar som de har med sig hemifrån. Till de här flickorna skulle Ziehes (Berggren, i Berggren, a.a.) teori, om moderniseringen och den kulturella friställningen passa in, att individen

själv bör reflektera över hur de vill ha sina liv och kunna pröva och förändra sin identitet under ungdomsåren. Men är det egentligen så fria som de beskriver, eftersom de även berättade hur viktig kulturen är och hur viktigt det är att respektera föräldrarna. Vi har upplevt att dessa flickor ger oss dubbla budskap, som de förmodligen själva inte är medvetna om. När det gäller de andra flickorna, som styrs av föräldrar och kultur är fallet helt annorlunda. De har inte denna valmöjlighet att själva bestämma hur de vill styra sina liv, inte så länge de bor med sina föräldrar i alla fall. Dessa invandrarflickor lever med två kulturer och två identiteter som gör att de är på ett sätt hemma och på ett annat sätt ute bland kompisar och samhälle. Goffman (a.a.) talar om bakre och främre regionen, om hemmet är den främre eller bakre regionen är svårt att uttala sig om när det gäller dessa flickor. Eva berättar;

” /.../ Jag har alltid fått göra det jag vill. Sen jag var liten har min mamma och pappa lärt mig vad som är rätt och vad som är fel, så nu vet jag det”.

Ytterligare ett dubbelt budskap kommer från Maria, som säger så här;

”Jag vet ju själv var gränserna går. Jag vet vad de tycker om och vad de inte tycker om och på det viset väljer jag aldrig något som de inte tycker om. Jag vet gränserna”.

Det dubbla budskapet kommer fram under många intervjuer. Genom att läsa dessa citat kan man se en kluvenhet hos flickorna. Ena stunden har de en stor valfrihet där de känner sig fria och nästa stund berättar de, att föräldrarna har lärt dem vad som är rätt och fel. Man kan fråga sig om det är sin egen vilja de följer, eller är det föräldrarnas vilja som styr?

Fritiden har en allt större betydelse för vårt identitetsarbete. Frågan är då hur diskriminering och rasism som flickorna möter i samhället påverkar deras identitetsutveckling? Enligt Ahmadi (a.a.) finns det risk att individer hamnar fel i samhället, då moraliska eller religiösa normer och värderingar kritiserar. För att flickorna skall undvika detta, måste de ha en väldigt stark självkänsla eller så sluter de sig ännu mer till tryggheten som finns i kollektivet.

7.2 Kultur

Kulturen talar alla varmt om utom Anita, som inte vill bevara sin kultur alls. Hon säger att hon inte är intresserad av kulturer. Man kan kanske tolka denna förnekelse av kultur som ett resultat av kulturkrockar, som hon fått erfara. Anita upplevde den första tiden i Sverige som jobbig, innan hon lärt sig språket och då hennes bror hade större frihet än hon själv. Vidare berättade Anita att hennes föräldrar, genom övertalning, gett henne samma frihet som tvillingbrodern har. Det går emot mammans normer, men hon gör det för barnens bästa. Föräldrarna är arbetslösa och Anita ser sin familj som fattiga, som hon säger. Hon anklagar även sig själv för att föräldrarna stannat kvar i Sverige, istället för att återvända hem. Vi upplevde att Anita känner en viss börda av sin kultur, att som hon berättade, inte känner sig riktigt hemma någonstans. Även Anna och Maria upplevde känslan av att inte höra hemma någonstans, men de förnekade inte sin kultur, utan har en mer dubbel kultur. Maria berättar:

”Kulturen betyder ganska mycket för mig. Även om man bor i Sverige så försöker man hålla sin muslimska kultur, sina traditioner och sina seder. Även om man inte ber fem gånger om dagen, vilket man borde göra egentligen, med tanke på att jag går i skolan så är det svårt att göra. Man försöker se tillbaka till den albanska kulturen och försöker hålla kulturen och traditionerna vidare, och inte släppa det helt och hållet. Bara för att man bor här i Sverige ska man inte släppa taget, man måste leva med sin kultur för att känna sig hel, tycker jag i alla fall”.

Maria, Karin och Anna var bland dem som talade varmt om sina kulturer och hade önskemål om att kanske flytta tillbaka till sina hemländer. Maria tycker att kulturen är underbar och att det är väldigt viktigt att föra den vidare i generationer, oavsett var man bor. Skillnaden mellan Anita och de andra flickorna är, att Anita har bara sina föräldrar och sin tvillingbror att känna tillhörighet till här i Sverige, medan de andra har släkt och vänner som kan hålla ihop gemenskapen. Olofsson och Sjöström (a.a.), talar om att individen försöker anpassa sig till förväntningar som ställs från andra. Vi tror att Anita väljer att brottas med sina föräldrar och anpassa sig till samhällets förväntningar, istället för att brottas med hela samhället, som är mycket svårare.

Karins beskrivning av kulturen är som följer;

”Den tycker jag att man ska bevara livet ut. Man ska ju va den man varit där nere ju, men ändå, man ska ju acceptera sitt nya samhälle för man bor ju inte där längre. Ja, man ska ha sitt gamla kvar, man ska veta var man kommer från, fast man får ju acceptera vissa regler och lagar som finns i Sverige också”.

Här talar Karin verkligen om integration och inte assimilation. Som sagt, man kan inte bara slänga det man har och bli en helt ny människa bara för att man flyttar till ett annat land. Att kunna kombinera sin ursprungskultur med det nya samhällets kultur, är av vikt för att nå en lyckad integration, anser vi. Eva talar varmt om sin kultur och förklarar kulturen så här;

” Allt vi gör är kultur, allt hur vi klär oss, hur vi sminkar oss, hur vi umgås, hur vi festar, våra bröllop, allt vi gör är kultur. Vår kultur känns speciell och det är jag stolt över för det är något som vi har och vilket inte alla andra har”.

Vidare berättade Eva att det finns saker i deras kultur som kan irritera henne, till exempel då hon vill gå ut och festa med kompisar och inte får det för föräldrarna, men det brukar gå över och annars är det bra, fortsätter hon. Det handlar, som Al-Baldawi (a.a.) liksom Ålund (a.a.) nämner, om ett kulturbegrepp, att kulturerna är föränderliga och att det skapas nya traditioner med utvecklingen. Det är förmodligen detta som Eva känner, att hon avgudar sin ursprungskultur, men vill att det ska utvecklas lite. Bourdieu (Carle, i Månsson, a.a.) menar att våra liv präglas av skillnader som kommer av livsstilen och den kulturella reproduktionen. Vårt habitus förändras beroende på var vi befinner oss och i vilken situation vi är, men samtidigt präglas habitus av den kultur vi vuxit upp med. I Palestina hade Eva sin ursprungskultur att leva efter, här i Sverige har hon möjligheten att förändra det något, vilket vi undrar om hon egentligen inte vill, eftersom hon talar om att hennes kultur kan irritera henne ibland då hon inte får festa med kompisarna. Det kulturella kapitalet håller på att förändras sen hon flyttat till Sverige.

Anna tror att det kunde ha varit mer problematiskt med anpassningen till den nya kulturen, om hon kommit till Sverige vid en ålder högre än de sex, som hon var när hon kom hit. Den Svenska kulturen upplevs förhållandevis bra av flickorna, men ingen av dessa tre flickor skulle vilja ha den helt och hållet. De verkar inte uppleva sina egna förbud som något annorlunda, eftersom detta är helt ”normalt” för dem. Så har de uppfostrats och lärt sig. Några av dem anser dock att de

svenska reglerna är lite för fria och sådant känns inte acceptabelt för dem. Eva säger till och med att Sverige inte har någon kultur, att allting är så öppet och det är fritt fram med allt och de svenska ungdomarna vet inte vad lyda och respektera sina föräldrar är, medan Anna ser frihetstänkandet som positivt trots att *”svenskarna är ett folk som är isolerade och bryr sig inte om andra och vad de gör”*. Att kunna plocka ”godbitarna” från båda kulturerna, är något som många av flickorna vill.

En del av våra intervjupersoner har upplevt kulturkrockar. Sättet som ungdomarna festar på här i Sverige stämmer inte överens med deras egen kultur. De av våra intervju flickor som kommer från forna Jugoslavien, har pratat med och förklarat för sina föräldrar, hur man lever och umgås i Sverige och har på så sätt fått mindre stränga regler. De andra flickorna berättade att de är vana vid att inte få vara ute på kvällarna, det finns ju flera av deras kompisar som har det likadant och vissa ännu värre. De rättar sig efter föräldrarnas regler för att de själva ska må bra och för att föräldrarna ska må bra. Anita berättar;

”Vi är deras hopp. De bor kvar här bara för att vi ska gå klart skolan. De känner inte att de har någonting, jo att de blivit räddade från kriget och så. Det är de ju jätte tacksamma för. Men inte att de har några framtidsutsikter här. Där nere har de inget heller, men där har de sin släkt. De vill flytta hem igen, men jag tror inte att de kommer att göra det. Det känns som att det på något sätt är vårt fel, mitt och min bror.

Det vi har kunnat urskilja här, är att flickorna lever i två olika världar, med två olika identiteter. En där de skall följa föräldrar och släktingars regler och normer och den andra med samhällets regler och normer. I enlighet med Durkheims (Lyon, a.a.) teori om det kollektiva och individuella tänkande, så ser vi en struktur med dessa flickor, där de tänker på ett kollektivt sätt när de är med sina familjer och ibland på ett individuellt sätt, till exempel när de är i det svenska samhället och med kompisar.

Många muslimer bär slöja, men ingen av de flickorna som vi intervjuat bär sådan, dock bär en del av flickornas mammor den. Anledningen till att vi har en fråga om just slöjan och dess betydelse är, att skaffa oss en större förståelse för invandrarflickorna och deras kultur. Några av flickorna berättade att de själva fått välja om de vill bära eller inte och så är det tydligen för många flickor. De ser slöjan som något naturligt, men det står inte skrivet i någon skrift att man måste. Några

poängterar att slöjan är något fint, något heligt som skall respekteras och inte missbrukas. Eva berättar att hennes kompis bär slöjan för att vinna mer frihet av sina föräldrar, medan Anitas kompis bär slöjan för att slippa bli bortgift. En tredje orsak till att bära slöja kan vara som en av Anitas kompisars småsyskon gör, att bära slöja för att hennes mamma gör det! Eva är den enda av intervju flickorna som funderar på att bära slöjan när hon känner sig mogen för det, som hon säger; ”*bära slöja, då måste man sluta med allt trams man håller på med*”. Med detta menar hon att man ska vara på ett speciellt sätt, man ska be sina böner och man ska vara mer religiös än den som inte bär den.

7.3 Integration

Integration är ett ord som vi fick förklara för flertalet av våra intervju personer. När de fått klart för sig vad innebörden med ordet var, förklarade de att de inte tycker att de haft några problem med det. Anita utbrister att;

” Ja, jag tycker att det är jätteviktigt att man gör det för annars får man problem hela tiden. Men det är inte så enkelt heller. Det är nu jag förstår det, nu när jag väl har smält in, så ser jag till exempel, om jag ska kolla på någon kompis, jag har en arabisk kompis som har det jätte svårt. Och hon är typ bortgift och sånt, så för henne är det jättesvårt.”

Även Maria anser integrationen viktig;

”/.../ Integration betyder mycket för mig, att smälta in i samhället är mycket viktigt annars kan man känna sig utanför och liten, som människa. Om man känner sig utanför blir det lätt att man sitter i ett hörn och mår jättedåligt”.

Alla våra intervju- flickor anser att det är av stor vikt att smälta in i samhället och anpassa sig mellan familjen och samhället, annars är det lätt att hamna utanför och må dåligt. Det är som det diskuteras i Madsens (a.a.), att processen som finns i den sociala världen blir både mål och medel för individens utvecklingen. Denna process leder till att skapa relationer som möjliggör förvärvandet av livsresurser för integrationen. Maria talar om att man måste förändra vissa saker hos sig själv för att nå en bra integration. Hon menar att en personlighet måste vara på ett speciellt sätt för att det ska fungera, man är på ett sätt med sina kompisar och på ett annat sätt

med vuxna. Man ”*spelar olika roller*”. Marias yttrande är i enighet med Goffman (a.a.) diskussion om främre och bakre regionen. Att flickorna tar på sig en roll i samhället för att passa in där och har en annan roll då de umgås med familjen. Även Bourdieus (Carle, i Månson, a.a.) diskussion om habitus och fält kan användas här, då han menar att habitus och fält strukturerar varandra, det vill säga att individer tenderar att ändra beteende/habitus beroende på var hon befinner sig och med vem hon är med. Vi tycker oss ha sett en benägenhet bland flickorna att balansera mellan kollektiva och individuella behov och önskningsar. Det kulturella arvet i deras habitus hålls kvar och det är svårt för dem att helt släppa taget. Här tydliggörs åter igen att dessa flickor lever mellan två världar, med två kulturer och två identiteter.

Maria berättar att man inte kan vara sig själv till 100 procent med alla, för då kan man såra många människor. Att man kanske i början av ett möte måste vara försiktig, för att sedan kunna vara sig själv. Hon berättar;

”Möjligheterna till integration är nog ganska bra. Om du ger mycket av dig själv så är möjligheterna stora, då kan det inte bli fel...//...Även om du måste ändra på dig i vissa grupper, kanske du inte kan säga det du skulle vilja säga, din åsikt, men med tiden kommer du att smälta in och kunna säga det du vill ha sagt, man lär ju sig med tiden”.

Med detta citat går våra tankar till Goffman (a.a.) och hans teori om att bära olika masker i olika roller/sammanhang och huruvida publiken, det vill säga människorna i omgivningen, godkänner rollen man bär. Flickorna ändrar beteende/mask för att bli accepterade och inte såra människorna i deras närhet. Som Eva säger;

”//.../ Typ om jag ska träffa en kristen kille, det går inte, jag får inte det. Jag kan inte, därför gör jag inte det. Jag går aldrig in i något sådant, det kommer aldrig att funka”

Detta citat visar flickornas svårigheter att integreras i samhället då de hela tiden måste tänka på vad de får och inte får göra. Ett annat problem är att inte känna sig som alla andra, att vara en avvikare. Utseendet, språket och kanske kläderna skiljer sig från de svenska ungdomarna. Detta att känna sig annorlunda kallar Goffman (a.a.), att ha ett stigma. Att inte vinna socialt erkännande försvårar integrationsarbetet för invandrarflickorna. Även socialchefen poängterade svårigheten

att integreras då man inte är som alla andra och till exempel inte får delta i all skolundervisning för sina föräldrar.

Eva nämner skillnaden att de inte får ha pojkvänner som de svenska flickorna får. Visst har Eva haft pojkvänner, men på annat sätt och föräldrarna visste då om det. Hon menar att så länge hon inte går bakom ryggen på sina föräldrar så är det okey och så får det naturligtvis inte vara en kristen kille! Men flickorna som tar upp ämnet om skillnaderna, är så vana vid det, så det är inget de bekymrar sig om. Det är deras kultur. Anita berättar att till en början upplevde hon sig som annorlunda, då hon inte kunde språket. Det redde ut sig genom att hon hade ganska många kompisar och kom snabbt in i samhället. Det är viktigt för henne att inte vara med en viss grupp utan att kunna ”*vara med allt och alla*”, som hon säger. Det mänskliga sociala livet grundas i kommunikationen mellan två objekt, enligt Habermas (Månson i Månson, a.a.). Kommunikationen har en avgörande roll för den sociala integrationen och handlingskoordinationen mellan människor. Om Anita inte hade haft sina vänner som hjälpte henna att lära sig språket, kunde det kanske ha lett till att hon isolerat sig. Att göra sig förstådd med någon om något, det vill säga ömsesidigt samförstånd, är språkets djupaste innebörd och förstår man inte den andra så drar man sig undan och möjligheterna till integration försämras.

7.4 Diskriminering

Någon fråga om diskriminering hade vi inte med under intervjuerna, men det var ett ämne som kom upp i så gott som alla intervjuer. Därför anser vi att det är av stor vikt att ta upp detta som ett tema i vår analys. I intervjun med socialchefen kom det inte fram något om diskriminering, men vi tror att hon är medveten om att en viss problematik finns. Detta har vi kunnat analysera i hennes intervju, där hon bland annat talar om rädslan för allt som är främmande.

Osäkerhet och rädslan att vistas i samhället om inte kompisarna är med, har även nämnts av flickorna. Anna berättar att samhället hindrar henne från hennes fritidsutövande. Hon vågar nästan inte gå ut på kvällarna för hon är jätte rädd. Anna har läst om våldtäkter, skottlossningar och brott av olika slag i tidningen och att många utlänningar begår brotten. Hon har hört att svenskarna säger att det är på grund av utlänningarna, som samhället är så här och det anser Anna är fel eftersom man inte kan ”*dra alla över en kam*” och faktiskt begår även svenskar brott, säger hon. Även Maria har upplevt diskriminering och berättar om sina upplevelser från bussar;

” Då kan folk titta på en och kalla en blatte, då kan det kännas. Men man vänjer sig man har lärt sig, alltså man har blivit van vid det”.

Ålund (a.a.) har i sin bok *Multikultiungdom* diskuterat termen rasism och menar att den förankras mycket med kulturen som är farlig och hotande. Hon menar att, om någon får en stämpel som ”blatte” så skapar den sig en identitet som ”blatte”. Med citatet ovan, får vi bekräftat att man lär sig att leva med det och att det blir en del av deras identitet. Ordet ”blatte” kan upplevas som kränkande och då man får en sådan stämpel blir individen naturligtvis inte bekräftad. Den stigmatiserade individen skapar lätt sig en negativ bild av sig själv, med osäkerhet som följd (Goffman, a.a.).

Camilla berättade att hon, då hon gick i högstadiet, blev retad av några mindre flickor, men det tyckte hon var bara naturligt och sade; *”/.../ då var det små barn som brukade mobba, men de var små, man är alltid sådan när man är liten”.* Även Camilla erkänner mobbingen som naturlig, vilket den egentligen inte är.

En del av flickorna upplever sin roll i skolan som diskriminerad. Att inte bli bejakad med sin ursprungskultur, gör att det skapar kulturkrockar och att självkänslan kan börja vackla. Att se sig annorlunda, det vill säga ha ett stigma (Goffman, a.a.), kan påverka människans utveckling. Människan bestäms, som nämnts tidigare, av det sociala spelet hon bedriver med andra människor (Goffman, a.a.). Då undrar vi hur dessa tjejer som känner sig diskriminerade mår innerst inne och hur deras identitet påverkas av detta? Att ständigt gå runt och känna sig annorlunda och inte få bli accepterad som man är, samtidigt som man vet att föräldrarna vill att man ska bevara sin forna kultur, kan sätta dessa flickor i en mycket ambivalent situation. De lever i en värld, mellan två världar. Det är ungefär som Ålund (a.a.) menar, att trots de omständigheter som många invandrarungdomar lever i, så försöker de överleva och skaffa sig möjligheter att bilda sig en identitet. Dessa ungdomar har inte en fast mark att stå på, då de brottas med den kultur de har hemifrån och den svenska kulturen med alla normer och regler, samt den synkretiska kulturen, den nya blandningen av kulturer. Som exempel på den synkretiska kulturen tar vi Annas yttrande;

”Det är klart att jag beslutar ju inte allt, jag måste hela tiden fråga innan jag gör någonting. Det är klart att det har hänt flera gånger att jag har bara smällt till dörren och gått, men då har det blivit konflikter. Min mamma vill veta var jag ska, med vem jag ska vara och vet hon det så hindrar hon mig inte”.

7.5 Synen på fritid

Att synen på fritid och möjligheten till fritidsutövande påverkas av kulturen, har vi förstått. Invandrarflickornas normer och värderingar, som de fått med sig hemifrån, kan ses som ”dolda strukturer” (Lassbo, i Andersson & Gunnarsson, a.a.) för fritidsutövandet. De har under alla år uppfostrats till att bete sig på ett speciellt sätt och de vet hur föräldrarna vill att de ska uppföra sig. Som vi tidigare nämnt har vissa av flickorna önsknings om större frihet än de har idag, men av respekt för sina föräldrar väljer flertalet att inte ifrågasätta. Laila berättar;

”/.../ Vi är vana vid det, även om vi vill vara mer fria än vad vi är så är vi vana. Alltså vi bryr oss inte så mycket. Vi måste acceptera... vi kan inte göra något åt det... alltså göra något vi inte får lov”.

Även Berggren (i Berggren, a.a.) diskuterar att valet av fritid relateras till våra livsvillkor och vilka vi är, stämmer alltså till stor del. Flickorna från forna Jugoslavien tyckte sig ha större frihet eftersom de ”övertalat” sina föräldrar, att det skulle vara så här i Sverige, men kanske de inte har så mycket större frihet? Även dessa flickor respekterade sina föräldrar högt och vet med stor säkerhet vad föräldrarna har för åsikter och kanske på grund av det anpassade de sig lite därefter. Att det sedan finns skillnader mellan muslimer från olika länder och mellan familjers traditioner, har framkommit under intervjuernas gång. Sju av flickorna är muslimer och de har alla olika stor frihet. Till exempel så kommer Anna och Maria båda från Kosovo, men har olika förhållande/frihet, här i Sverige. Trots att Maria kommer från huvudstaden och Anna från landsbygden är det Anna som har den största friheten. Socialchefen har berättat att invandrarflickornas eventuella patriarkala familjeförhållande, varierar från familj till familj och beroende på ursprungsland och socioekonomisk situation. Det är alltså inget hon urskiljt hos en viss religion, utan även boendet i det forna hemlandet kan påverka förhållandet inom familjen. I det här faller överensstämmer inte hennes yttrande med exemplet ovan.

7.6 Livsvillkorens påverkan

Att livsvillkor, som social status, kan styra valet av fritid framkom under intervjuerna. Tre av de åtta intervjuade flickorna påpekade att ekonomin var ett hinder för deras valmöjligheter av fritidsutövande. Detta stämmer med Berggrens (ibid.) diskussion om att fritiden är villkorad, att klass, kön och etniciteten kan styra. En anledning till invandrarflickornas uteblivande från fritidutövande, ser socialchefen som ekonomiskt faktor. Många invandrarfamiljer i staden lever med arbetslöshet och är därför bidragsberoende. Pengarnas vikt påpekade Anna starkt. Hon tar upp bland annat att resa är en fritidssysselsättning, men för det behövs mycket pengar. Hon utbrister; *"allt är pengar, pengar, pengar"*. Lisa har tränat karate och basket, men slutat med det eftersom hon inte tyckte att hon har tid, och *"vi hade det dåligt med ekonomin"*, som hon sa. Lisa började med att nämna tidsbristen kanske för att skydda sin familj, men ansåg troligtvis sedan, att det var ok att öppna sig för sin släkting. Eva berättade att hon får allt hon behöver och hon tränar efter skolan, men på kvällarna får hon inte. Anitas föräldrar är arbetslösa och Anita arbetar på sin fritid för att få fickpengar, men detta leder till att hon har lite mindre tid över till fritidsaktiviteter. Dessa exempel visar på att ekonomin faktiskt begränsar möjligheterna till fritidsutövandet, men även att om pengarna finns, så kan etniciteten styra.

Många forskare talar idag om att fritiden är en arena för självförverkligande och utveckling. De tjejer vi har intervjuat har även påpekat vikten av att "bara" umgås med nära och kära. Det behöver inte bli så avancerat och kostsamt, utan som Eva säger:

"Det kan vara en tisdag, det kan vara en onsdag det spelar alltså ingen roll vad det är för dag /.../ då köper vi lite snask och kanske köper grejer till att laga mat som vi tillagar tillsammans, sätter på musik och så festar vi".

Detta är ett bra exempel på en fritidssysselsättning som inte behöver kosta så mycket pengar. Att flickorna är så uppfinningsrika och kreativa när pengarna inte räcker till. Flickorna månar om varandra på ett annat sätt än det många är vana vid, vilket flickorna även påpekat under intervjuerna. Durkheims (Lyon, a.a.) teori ses av många som omodern, men flickornas redogörelser stämmer till stor del in med hans diskussion. Dessa flickor kommer från ett samhälle där det kollektiva tänkande har haft stor kraft och har uppfostrats att leva därefter, medan de nu lever i ett mer individualistisk samhälle som inte passar in i deras värld. De är inte så

individuella i sitt tänkande utan dras hela tiden till sin samhörighet. De sociala skillnaderna som finns bland invånarna i samhället, riskerar att förstärkas eftersom individer har olika förutsättningar att välja sitt fritidsutövande, går det att läsa i regerings proposition (a.a.). En del har möjligheten att välja aktiviteter som kan ha stor betydelse för deras kommande yrkesliv, medan andra inte har den möjligheten. Valmöjligheter beror inte enbart på ekonomiska resurser, utan även kulturell faktor och rasism kan styra. Eva påpekade under sin intervju att hon tror att invandrarna alltid kommer att komma efter i samhället. Att invandrarna behandlas annorlunda och inte blir jämställda svenskarna, men att detta även beror på vilken stad man lever i.

7.7 Möjligheter till fritidsutövande

Alla flickorna har fritidsintressen som de utövar, av olika slag. Fika med kompisar, shoppa, jogga, simma, läsa, lyssna på musik, träna på work out, basket, bio och festa är några av de fritidsutövande de nämner att de sysslar med. Då vi jämför dessa flickors fritidsutövande med Ungdomsstyrelsens utredningar (a.a.) kan vi se en liknelse, men samtidigt ser vi en skillnad då flickorna betonar vikten av att umgås med familj, släktingar och kompisar. Eva är mycket med sina föräldrar och syskon, speciellt på helgerna, Camilla läser mycket böcker för att lära sig det svenska språket bättre. Karina, Anita och Anna från forna Jugoslavien bestämmer till stor del själva vad de ska göra (de övertalade ju sina föräldrar till större frihet), medan de andra, till stor del rättar sig efter sina föräldrars åsikter. Detta gäller inte så mycket vilken syssla, utan tid på dygnet. Dock får hälften av flickorna inte festa med sina kompisar, om det inte är arrangerat av skolan med vuxna närvarande. Camilla berättar;

”Ifall vi ska någonstans, om det är skolan som har arrangerat det och det finns vuxna då har han ingenting emot det, jag får vara där. Men om det är ungdomar som har arrangerat någonting, då litar han inte riktigt på det. Nej, det är inte bra för en tjej att vara ute så sent /.../”.

Enligt Heyman (a.a.) upplever många föräldrar till invandrarungdomar, fritidsgårdar och vistelsen ute i samhället på kvällstid som farligt. Eftersom fritidsgårdar kanske inte finns i hemlandet, kan det skapa kulturkollisioner. Det är som Socialchefen berättade, att integrationen ligger på individnivå. För att få ut flickorna i verksamheterna måste de först få föräldrarna att förstå vad det handlar om.

Enligt socialchefen finns det tre fritidsgårdar i staden och tjejkvällar har ordnats, för att locka fler tjejer till aktiviteterna. Ändå saknar Anita något ställe att kunna träffas och umgås på, inte fik utan fritidsställe. De fritidsgårdar som finns idag är för ungdomar i lägre åldrar, tycker hon, och därför saknar hon någonstans för sig själv och kompisarna i sin egen ålder. Här tycker vi att myndighet och individ motsäger varandra. Möjligheterna finns, men motsvarar kanske inte åtgärderna, individens behov och önskemål? Dock måste vi tillägga att Anita var den enda som saknade någon fritidssyssla i staden, men Anita var den enda av flickorna som inte ville bevara sin kultur och som inte hade många släktingar i Sverige och istället hade mycket kompisar att umgås med.

Camilla beskrev att hennes pappa är mycket diplomatisk av sig och så länge det gäller något ”nyttigt” så är det okey att ge sig iväg på kvällarna. Hennes äldre systrar läser till läkare på olika orter och har flyttat hemifrån på grund av det, vilket är mycket ovanligt för många invandrarflickor, anser hon. Camillas pappa har sagt till henne att; ”*Ni är mina barn och jag bryr mig om er och om ni är ute på natten, jag vet inte vad som kan hända*”. Hon menade att hon har växt upp med att det inte är bra att vara ute sena kvällar och att det blivit helt naturligt för henne. Hon berättade vidare;

” Jag tycker inte att jag lever som en svensk tjej men jag lever inte som andra invandrantjejer. För de flesta invandrantjejer berättar; oh, min pappa är så sträng och min mamma är så sträng, jag får inte göra så och så, men samtidigt så, alltså jag får göra vissa saker men jag kan inte tänka mej att leva som en svensk tjej. Jag vet inte varför men jag lever mitt liv mitt emellan” .

Återigen kommer detta fram, att leva med två identiteter, i två världar. Vi kan inte låta bli att återgå med våra tankar till Durkheims (Lyon, a.a.) kollektiva tänkande. Vi kan se en tendens till att flickorna hela tiden sätter sig själva i andra hand för att inte såra sina föräldrar.

Det förefaller som att valet av fritidsintressen och fritidsutövande styrs mycket av föräldrarna, för de tjejer som vi intervjuat, trots att de inte själva säger det. Som vi nämnt tidigare finns motsägningar i deras yttranden, då de säger sig ha friheten att bestämma själva men samtidigt måste de fråga sina föräldrar, innan de gör något. Även när de säger att de inte går över gränsen, eftersom de vet vilka gränser som föräldrarna satt, visar det på att de faktiskt inte har så stor valfrihet som de säger. Lisa ansåg inte att föräldrarna hindrar henne från något fritidsutövande,

trots att hon får tjata sig till att gå ut med kompisarna. Hon förklarar vidare att det är bara sådant som har med nöje att göra som föräldrarna inte gillar. Sport och sådant går bra!

Flera av flickorna hjälper sin mamma med sysslorna i hemmet, eftersom de inte vill att mamman ska ta hela bördan. Enligt den patriarkala familjestrukturen är det kvinnan som har huvudansvaret för att sköta hemmet (Al Baldavi, a.a.). Traditionen för med sig att flickorna också kommer in i strukturen och vill hjälpa sina mödrar. Denna syn jämförde socialchefen med Sverige under 1800-talets bondesamhälle. Vidare poängterade hon att detta hindrar många flickor att integreras i samhället. Tiden som blir över, är för läsläsning och då äger de ingen fritid, menar hon. Medan Maria säger att det är inte bara pengarna som hindrar en från att gå framåt och utvecklas på sin fritid och i sitt framtida arbete, utan diskrimineringen i samhället är ett större hinder. Det säger även Anna;

”Jag vill säga att pengarna hindrar en från att gå framåt och utvecklas i sin fritid, i sitt framtida arbete, men diskrimineringen ute i samhället är ett mycket värre hinder. Om man jämför pengarnas betydelse jämfört med diskrimineringen så är diskrimineringen mycket värre och större hinder”.

Rasism, diskriminering och utanförskap kommer upp i flera av våra intervjuer. Just rasism påpekade Anna som en påverkan till fritidsutövande. Hennes lillasyster ville gärna börja på gymnastik och Anna berättar att systemen är mycket duktiga. Trots det fick systemen inte plats i föreningen. Anna tror att, om det hade varit en flicka med annan härkomst så skulle det inte vara något problem. Vi har funderat över om det verkligen fungerar så här i samhället. Man får hoppas att det hela handlar om ett missförstånd. Föreningsledare om några, borde ha intresse av att föra ett bra rykte för föreningen. Kan det möjligtvis vara ett krav från medlemmarna och deras föräldrar, att inte blanda nationaliteter i föreningen? Att rasism förekommer i samhället är ju uppmärksammat. Hur skall vi nå integration?

Friheten att välja fritidssysselsättning finns alltså i stort sett inte hos dessa flickor, även om de själva anser att de har det. Alla har frihet att välja, så länge det inte gäller festande utan vuxnas eller lärares närvaro. Frihet att uttrycka sin individualitet skulle innebära att en rättighet att vara fri från vissa förpliktelser (Berggren, i Berggren, a.a.). Detta stämmer inte riktigt överens med det vi har fått fram från våra intervjuer. Som vi nämnt tidigare så är det inte det individuella som kommer först, utan är det kollektiva tänkandet.

7.8 Framtid

De flesta hade drömmar om en framtid med utbildning, arbete och resor, innan giftermål och barn. Några av flickorna berättade att de inte skulle, som många av sina kompisar, gifta sig när skolan är slut. Maria vill hinna ”stå på egna ben” och se att hon klarar sig själv, innan hon skaffar familj. ”*Det är också viktigt att den som man ska dela sin framtid med, ska acceptera en för den man är*”, säger Eva. Flickorna lever, som vi nämnt tidigare, mellan två olika världar, den traditionella och den nya moderna. Att gå sin egen väg gör att man blir en avvikare från gruppen och det kräver en väldigt stark personlighet och självkänsla.

Flertalet anser att de inte har samma möjligheter som de svenska flickorna i framtiden. De tror att, om en arbetsplats behöver anställa någon och en svensk söker jobbet, så har hon större chans än en person men utländskt ursprung. Flickorna menar att det räcker att arbetsgivaren ser deras namn för att de kommer att bli diskriminerade. På grund av det, kommer invandrarna alltid att komma efter i samhället. Att de aldrig kommer att bli lika behandlade och aldrig kommer att bli jämställda, är en annan kommentar från flickorna. De berättade att de känt av viss diskriminering redan nu på gymnasiet. Till exempel, att en del av personalen på skolan kan vara spydiga i sina kommentarer då flickorna frågar om det är fläskkött i maten. Anna berättar;

”Jag sa bara att jag inte vill äta om det är fläskkött, jag har mina rättigheter som alla andra. Nästa dag ritade de en gris på tavlan i maten, där de skriver nöff, nöff. Typ detta är diskriminering. /.../ Någon gång har jag frågat om det är fläskkött, då har de svarat NEJ DET ÄR GRISKÖTT”.

Maria tar upp lärarna som ett exempel och berättar att ett dåligt resultat på ett prov kan förfölja en hela skoltiden, det vill säga att lärarna utgår från första intrycket. Anita tror även att hennes chanser att komma in på högskola eller universitet, är mindre än en med svenskt ursprung. Hon har hört rykte om försök som gjorts, med att lägga in två ansökningar, ett med utländskt namn och ett med svenskt namn, med samma betyg och den svenska kom in men inte den utländska! Detta skrämmer henne.

Dock ser flertalet av flickorna framtiden som väldigt ljus. Laila och Camilla vill bli läkare. Anna vill bli advokat och Karin vill bli tandtekniker. Lisa funderar över hudterapeut och Maria vill resa till USA som aupair och sedan utbilda sig till flygvärdinna, men hon tror inte att hennes föräldrar

kommer att tillåta det. Flygvärdinna vill även Eva bli medan Anita inte har bestämt sig ännu. Eva håller för tillfället på att utbilda sig till undersköterska eftersom hon tror, att när hon gifter sig så kan hon inte utöva flygvärdinneyrket och då är det bra att ha utbildningen som undersköterska att gå tillbaka till.

Flertalet anser sig ha stora möjligheter i Sverige och tror att de kan bli i stort sett vad de vill, ”bara betygen och orken räcker till”, som Camilla säger. Anna som vill bli advokat, tror inte att hon kommer att orka med utbildningen, men berättar vidare att ”drömmar är viktiga att ha”. Maria, som vill resa iväg som aupair, har vissa problem i hemmet med detta. Hon anser att familjen hindrar henne från att göra karriär och från att förverkliga sina drömmar, men säger att de gör det för de är rädda om henne. Som vi ser det så kommer dessa flickor att göra en slags klassresa, då de avviker från sina traditionella/kulturella normer där giftermålet kommer före utbildningen. Vi kan även se genom deras yttranden, det moderna tankesättet som har utvecklats hos dem. Kan det vara den synkretiska kulturen som skapats?

Då vi tog upp frågan om framtiden i Sverige, berättade Laila och Camilla att de trivs här och vill stanna kvar. De menade att det skulle bli svårt att anpassa sig till de stränga regler och normer som finns i hemlandet. Mot detta talade Karin, Anna och Maria från forna Jugoslavien. De ville resa ”hem” till sin kultur och tillhörigheten där.

Alla har de drömmar om olika ting. En dröm och önskan är att allt hat ska försvinna, att hatet mellan människor ska försvinna, för det är det värsta de vet. Anna yttrar;

”Det gör ont, för när jag är i mitt hemland i Kosovo så tycker de att jag är som en svensk och här i Sverige är man blatte. Därför är det svårt, man vet inte vad man är och vet inte var man ska ta vägen egentligen. Man lever hela tiden mellan två världar”

8. SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION

Detta arbete har gått ut på att studera några invandrarflickors syn på och möjlighet till, fritidsutövande och integration. I vårt material har vi kunnat se att flickorna har ganska stora möjligheter att utöva fritidaktiviteter, så länge det handlar om dagtid. Att det sedan finns

skillnader på val av fritidsutövandet beroende på kulturen och graden av den patriarkala synen har vi också förstått.

Faktorer som påverkar flickornas fritidsutövande har vi kommit fram till är familjen, diskrimineringen, ekonomin och samhället. Med samhällets påverkan syftar vi bland annat på Anitas kommentar, då hon saknade någonstans att vara, men vi får dock poängtera att det var bara hon som tyckte så och att övriga var tillfreds och inte saknade något för sitt fritidsutövande. När det gäller hinder från familjens sida så har det framkommit att ekonomin och utevistelsen på kvällarna påverkar flickornas fritidsutövande. De kulturkollisioner som uppstår på fritiden då invandrarnas syn på fritid inte stämmer överens med de svenska, har även Heyman (a.a.) iakttagit i sin undersökning. Hon menar att föräldrar som förbjuder sina barn att vistas ute på kvällstid gör det av ren omtanke, vilket många av flickorna också har sagt. Socialchefen liksom invandrarverket (a.a.) har påpekat att invandrarflickors fritid kan vara begränsad då de har arbetsuppgifter att utföra i hemmet. Denna tendens finns även hos några av de flickor vi har intervjuat. En aspekt som förvånat oss är diskrimineringen som flickorna talade så hett om. Att diskriminering finns är vi medvetna om, men inte att det skulle förekomma i den omfattningen som flickorna har berättat. Detta överensstämmer med Ålunds (a.a.) forskning om diskriminering och hur åsikter och värderingar bryts mellan kulturer. Diskriminering verkar vara en större kraft än vi föreställt oss.

Vi har även velat ta reda på, vad som påverkar flickornas integration i samhället och har blivit bekräftade på så sätt, att de faktorer som vi trodde skulle påverka, gjorde det. Men även här var diskrimineringen ett av de stora hindren för flickornas integration, vilket vi inte alls har haft med i tankarna från början. Ytterligare en faktor som har varit av stor betydelse är kulturen. Flickorna i vår studie har både medvetet och omedvetet förmedlat till oss, hur de ständigt måste anpassa sig mellan familjen och samhället för att inte må dåligt. Å ena stunden vill de anpassa sig till samhället och det individuella mönstret där, medan de i nästa stund dras till det kollektiva tänkandet och gemenskapen med familjen. Dessa flickor lever så att säga mellan två världar med två identiteter och två kulturer. Flickorna spelar olika roller där de hela tiden måste tänka på att använda rätt mask vid rätt tillfälle för att bli bekräftade av omgivningen de befinner sig i (Goffman, a.a.). Vi anser att det är av stor vikt att försöka kombinera sin ursprungliga kultur med den nya kulturen, för att nå en lyckad integration. Integrationen är betydelsefull för ens välbefinnande och förmåga att lyckas i det nya samhället. Flickornas framtida identitet kommer

förmodligen att bli en tydligare blandning av den svenska kulturen och deras ursprungskultur, tror vi, vilket även har framkommit av socialchefens intervju och Bourdieu (Carle, i Månson, a.a.). Att förändringar/utveckling av kulturer kan ta många generationer.

Slöjan trodde vi skulle ha en större religiös betydelse än vad den har, för dessa flickor Både Lailas och Evas mamma bär slöja för att komma närmare Gud, men detta står inte i Koranen att man måste, enligt flickorna. Detta är ny kunskap för oss då vi liksom många andra, har påverkats av fördomarna som cirkulerar i samhället. Vad vi har reagerat på, är att många flickor ”missbrukar” slöjans bärande för att få större frihet. Inte visste vi att bära slöja får dem att vara mer pålitliga för föräldrarna och mer respektabla för sin omgivning. Vi har även antagit att slöjan skulle börja bäras vid övergången från flicka till kvinna och att det var något som var påtvingat av föräldrar och religion. Tänk vad fel man kan ha!

På frågan om vad samhället gör för invandrarflickorna och deras fritidsutövande, så fick vi svar av socialchefen att det inte görs några insatser direkt till dessa flickor, utan insatserna görs för alla ungdomarna generellt. Å andra sidan var det, som vi tidigare nämnt, bara Anita av våra intervju flickor som saknade någonstans att vara med sina kompisar på sin fritid. De efterfrågade istället mer respekt och ingen diskriminering från samhällsmedborgarna.

Vi tycker att det är viktigt att även de svenska föreningarna försöker nå invandrarungdomarna i sin verksamhet, då personliga kontakter är bästa vägen till kunskap och förståelse för främmande kulturer, det vill säga bakgrund och värderingar. I regeringens proposition från 1999, (a.a.) har det poängterats hur viktig fritiden är för att öka förståelsen mellan människor. Även socialchefen yttrade sig om hur viktigt det är att invandrarungdomar är delaktiga i föreningslivet för integrationsarbetet.

Alla flickorna i våra intervjuer har talat om att de vill hinna med att utbilda sig innan de gifter sig. Under arbetets gång har vi kommit i kontakt med ytterligare invandrarflickor, bland annat från Jordanien. Flickan från Jordanien är 18 år och nygift. Då vi berättade för henne om vår studie och flickornas syn på utbildning och familjebildning, såg hon förvånad ut och sa att det kan man väl fast man har gift sig! Vi vill ta upp detta för att visa ett typexempel på att synen på livet och dess möjligheter varierar i världen, trots samma religion.

Ytterligare en aspekt som har förvånat oss mycket, är flickorna från Afghanistan. Vi trodde att de skulle vara mer strängt hållna och kanske mindre integrerade än de andra flickorna, men så var ej

fallet. Detta med tanken på Afghanistans situation och den kunskap vi har haft om landet. Det som har visat sig här, är att allt beror på föräldrarnas inställning och anpassningsförmåga, eller kanske som socialchefen sade, om man har bott i storstad eller på landsbygd. Maria från Kosovo får inte åka till USA, medan afghanska flickor tillåts att utbilda sig till läkare och mer eller mindre flytta hemifrån innan de gift sig. I vår studie har det kommit fram att religion, land och landsbygd inte har någon betydelse för den patriarkala familjesynen och för integrationen. Exemplet med Maria från huvudstaden och Anna från landsbygden visar att det helt enkelt är olika från familj till familj.

Den syrianska flickan, Lisa, var det enda i vår undersökning som var andra generationens invandrare. Vad som har förvånat oss är att trots familjens år i Sverige, styr det patriarkala synsättet väldigt fortfarande. I inledningen tog vi upp att en av oss (författarna) är intresserad av att ta reda på hur fritidsmöjligheterna har utvecklats under de senaste 20 åren, då hon själv haft problem med sitt fritidsutövande på grund av sin kultur. Detta har vi fått svar på och dessvärre kan vi inte se att förändring har skett. Det intressanta med detta är att författaren och Lisa har samma ursprungsland och kultur. Är det en tillfällighet eller är det för att Lisa ”bara” är andra generationens invandrare. Det är kanske som socialchefen berättade, att det kan ta många generationer innan förändringar kan urskiljas.

Avslutningsvis tycker vi att vi har fått svar på de frågor vi haft, men även att vår kunskap har utvecklats ytterligare om invandrarflickor och deras syn på fritid och integration. Våra fördomar har minskat och vi hoppas att denna studie även skall leda till givande kunskap för andra. Trots att vi kommer från olika länder och har olika kulturer, är vi alla ganska lika!

Frågor som framkommit under arbetets gång är hur vår studie hade blivit om vi hade hälften kristna och hälften muslimer och någon av flickorna varit beslöjade? Intressant hade även varit om vi haft tredje generations invandrare med i vår studie, att göra jämförelser med.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Ahmadi, N. (red.) (1998). *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB
- Berggren, L. (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur
- Carle, J. (1998). *Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion*. I red. Månsson, P (2000). *Moderna samhällsteorier – traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Dale, E. L. (1981). *Vad är uppfostran?* Stockholm: Natur och Kultur
- Dalén, U. (1987). *Bonniers lilla uppslagsbok*. Falkenberg: Bonniers Fakta Bokförlag AB
- Davies, K. (1999). *Närhet och distans*. I red. Sjöberg K. (1999). *Mer än kalla fakta*. Lund: Studentlitteratur
- Goffman, E. (1963). *Stigma*. England: Clays Ltd., St Ives plc.
- Goffman, E. (2000). *Jaget och maskerna*. Stockholm: Bokförlaget Prisma
- Hellevik, O. (1984). *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*. Natur och Kultur.
- Heyman, A-G. (1988). *Invandrarbarn*. Helsingborg: Tryck Schmidts Boktryckeri AB
- Kihlström, A & Roos, H-E. (2000). *Fritid och fritidsarbete i det senmoderna samhället*. I red. Berggren, L. (2000). *Fritidskulturer*. Lund: studentlitteratur
- Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik – Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lassbo, G. (1990). *Fritiden*. I red. Andersson, B-E & Gunnarsson, L. (1990). *Svenska småbarnsfamiljer*. Lund: Studentlitteratur
- Liedholm, M. (1999). *Kvalitativ forskning i praktiken*. I red. Sjöberg K. (1999). *Mer än kalla fakta*. Lund: Studentlitteratur
- Lindar, P. (1999). *Fritidsboken*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB
- Lyon, D. (1994). *Postmodernitet*. Lund: Studentlitteratur
- Madsen, B. (2001). *Socialpedagogik* Lund: Studentlitteratur
- Holme, I. M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Månsson, P. (red) (2000). *Moderna samhällsteorier – traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Nationalencyklopedin, (1992). *Sjunde bandet*. Höganäs: Bra böcker AB

Olofsson, P-O & Sjöström, B. (2000). *Existens och sociala relationer*. Lund: Studentlitteratur

Ramström, J. (1991). *Tonåringen i välfärdssamhället- om svårigheter att bli vuxen i dagens västerländska kultur*. Lund: BTJ Tryck

Regeringens proposition, 1998/99:115 (1999). "På ungdomars villkor". Elanders Gotab

Roos, H-E. (1999). *Frågeteknik för kvalitativa intervjuer*. Lund: Sociologiska institutionen.

Roos, H-E. (2000). *Fritidens kunskapsområde*. I red. Berggren, L. (2000). *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur

Starrin, B & Renck, B. (1999). *Den kvalitativa intervjun*. I red. Svensson, P-G & Starrin, B. (1999). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Stojanovic, V. (1992). *Dubbel identitet – Andra generation invandrarungdomars avvikande roll och identitet*. Lund: Lunds universitet

Stojanovic, V. (1998). *Att leva sitt liv som arbetslös*. Lund: Serviceenheten, Sociologiska institutionen Lunds universitet

Statens invandrarverk (1982). *Invandrarungdom och fritid*. Linköping: Linköpings Tryckeri AB

Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur

Westin, C. (1999). (Preliminär utgivning i april 1999) *Att veta vad vi talar om. Begrepp inom området internationellt migration och etniska relationer*. (IMER). SoS - rapport

Ålund, A. (1997) *Multikultiungdom Kön, etnicitet, identitet*. Lund: studentlitteratur.

Österberg, D. (1991) *Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*, J. W. Capellens Förlag.

Övriga kunskapskällor

Al-Baldawi R (1996). "Transkulturell kunskap nödvändig". *Läkartidningen*, 40/96

Kompendium: "vi kan bättre". Landskrona kommun (2001)

Moi, T. (1994). Att erövra Bourdieu. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1994:1, s.5

SOU 1997: 82 *Lika möjligheter*. Betänkande av utredningen om introduktion för nyanlända invandrare samt en ny myndighetsstruktur för de integrationspolitiska området Elanders Gotab

Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (2003). <http://www.vr.se>

Intervjuguide till socialchefen

Bakgrundsfrågor

- Befattning
- Utbildning
- Arbetsuppgifter

De muslimska flickornas situation

- Jämförelse mellan flickor generellt och invandrarflickor
- Karläggning av problematiken/integration
- Fritidens

Åtgärder

- Resursinsatser idag
- Resursinsatser i framtiden
- Den enskilde individens medverkan

Intervjuguide till invandrarflickor:

Bakgrundsfrågor

- Ålder
- Familj
- Religion
- Ursprungsland
- Invandrargeneration

Identitet/integration

- Hur ser du på din självbild, dvs. hur ser du på dig själv jämfört med andra?
- Vad betyder kulturen för dig, ev. kulturkrockar? "
- Kulturens innebörd
- Den svenska kulturen
- Slöjans betydelse
- Integration/möjligheter till integration
- Hjälp från myndighet/samhälle?

Fritiden

- Fritidsintressen?
- Fritidsutövandet?
- Finns det någon påverkan/hinder från familj/kompisar/samhället, för ditt fritidsutövande?

Framtiden

- Hur ser du på din framtid och dina framtidsmöjligheter?
- Vad har du för önskemål och förväntningar om framtiden?
- Utbildning
- Arbete
- Familjebildning